

Ludo Krivý

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 32
46/2017
11. november 2017

Cena 0,50 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

YDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

ODBORNÍCI A PRÍBUZNÍ
O HLOŽNÍKOVOM DARE
Strana 4.

VOLIČI V ČESKU POCHOVALI
BÝVALÝ ZAMAT I HAVLIZMUS
Strana 5.

SLOVENSKÝ KRÁĽ SVÄTOPLUK
- VEĽKÝ KLENOT STAREJ NITRY
Strana 6. - 7.

EURO ROZHODNE O TOM,
KTO BUDE V UŽŠOM JADRE
Strana 8.

YKONŠTRUOVANÝ PROCES
SO SLOVENSKÝMI BISKUPMI
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

V toto ročné obdobie mi pravidelne akosi podvedome preblesknú hlavou verše majstra Ráfusa: Na chotári malá jeseň sedí v kalnom striebre nebies ospalých... Jeseň je skrátka často najobľúbenejšie ročné obdobie umelcov, a to nielen výtvarníkov, ktorých zrejme fascinuje jej farebnosť. Aj básnici, prozaici, ba dokonca i hudobníci majú často jeseň ako zdroj inšpirácie. Azda je to dané tým, že pred zimou, obdobím, keď príroda spi, vnímame pestrofarebný svet okolo ako čas, keď sa zberá úroda, keď sa ukáže, kto a ako gazdoval. Samozrejme, k nostalgickej atmosfére s ranými hmlami a rýchlo prichádzajúcim súmrakom neodmysliteľne patrí aj Sviatok všetkých svätých a Pamiatka zosnulých. Blikajúce sviečky a charakteristická vôňa chryzantém sa iste nielen spájajú so začiatkom novembra, keď jeseň vstupuje do finále. Mimochodom, nym aj spomienka na našich zosnulých blízkych mala istý ekonomický rozmer, v dnešnej ekonomicky pragmatickej dobe to bolo zrejme málo, a tak sa aj do našich končín importoval Halloween. Rôzne „partý“ a následné články v bulvárnych novinách, kde sa pretŕchajú príslušne maskované pseudocelebrity, už zrejme neodmysliteľne patria k neskoršej jeseni. Globalizácia má rôzne tváre, a keď môžu rôzne reštaurácie a kluby nadšene oslavovať rýdzo írsky Deň Sv. Patrika, tak kvázi „strašidelné“ šantenie deň pred „dušičkovými“ sviatkami je len malou daňou za to, čo sme si just v novembri pred dvadsiatimi ôsmimi rokmi navne želali. Pre mňa osobne má jeseň ešte jeden dôležitý rozmer. Koncom roka sa už tradične konajú vyhodnotenia literárnych súťaží. Od Wolkrovej Polianky cez Literárny Zvolen až po Budmerice Ruda Fabryho sa práve v tomto období stretávajú mladí autori s reálnou šancou vstúpiť do našej literatúry a prinesť do nej nový originálny štýl či pohľad na svet okolo. Skrátka, jeseň je (aj) čas bilancovania. A ako napísal básnik Vojtech Kondrát, „kupuje si naše spomienky farebným lístím“.

Maroš M. BANČEJ

Matiční delegáti z celého Slovenska volia nové vedenie ustanovizne Ako ďalej v našej Matici slovenskej

Pavol JAVORSKÝ – Foto: Marek HANUSKA

Matičiar z celého Slovenska rozhodujú tento víkend v Liptovskom Mikuláši o smerovaní ustanovizne na najbližšie štyri roky. Jedným z bodov konajúceho sa valného zhromaždenia Matice slovenskej bude voľba nového predsedu Matice. Potrebné nominácie získali traja: súčasný predseda MS Marián Tkáč, súčasný podpredseda MS Marián Gešper a člen predsedníctva a výboru MS Roman Michelko. Dozorný výbor Matice slovenskej (DV MS) zaujal záväzné stanovisko, že súčasný predseda M. Tkáč už bol predsedom dve funkčné obdobia a viac nemôže kandidovať.

„Súčasný predseda MS vykonáva dve po sebe nasledujúce funkčné obdobia. Prvé funkčné obdobie 2010 – 2013, druhé funkčné obdobie 2013 – 2017. Preto tento záver neopravňuje súčasného predsedu MS, aby sa stal kandidátom na funkciu predsedu MS na ďalšie (tretie) funkčné obdobie bez ohľadu na splnenie kritéria nomináčného procesu,“ uvádza DV MS k ustanoveniu Stanov MS Hlava VIII, čl. 1, ods. 2: Predsedu volí valné zhromaždenie na štyri roky, najviac na dve po sebe nasledujúce obdobia.

Matičiar si na valnom zhromaždení zvolia aj nových tridsiatich ôsmich členov výboru Matice slovenskej, kandidátov je päťdesiatštyri. Priamej voľbe podliehajú aj členovia dozorného výboru MS. Za predsedu kandidujú súčasný predseda DV MS Štefan Martinkovič a člen výboru MS Jozef Steiner. Za členov DV MS kandiduje šesťnásť uchádzačov, volia sa piati nominanti. Troch dosadí ministerstvo kultúry.

NOVÝ PREDSEDA

Najzaujímavejším bodom rokovania bude teda voľba nového predsedu Matice. Otázna totiž ostáva kandidatúra Mariána Tkáča. Napriek tomu sa pre SNN vyjadril, prečo sa rozhodol opätovne kandidovať: „Za sedem rokov sa napriek všetkému meno Matice predsa

Matičný život v minulom období nebol prechádzkou ružovým sadom, ale vďaka predstaviťom, ktorí ju viedli, sa národná ustanovizňa dostala z reálneho existenčného ohrozenia na cestu stabilizácie a návratu k niekdajšiemu spoločenskému postaveniu.

len vylepšilo, za čo sa chcem poďakovať všetkým spolupracovníkom, starším i mladším. Som hrdý na našich mladých a sly sa mi tlačia do očí, keď vidím nezištnosť a obetavosť starších na našom vidieku. Chcem, aby sa prinaracanie Matice do väčšieho povedomia slovenskej spoločnosti neprerušilo a aby Matica „nevypadla z hry“. Kontinuita a vylepšenia – to je moje volebné heslo.“

Jeho mladší kolega a podpredseda MS Marián Gešper pre SNN povedal: „Môj osud sa spojil s Maticou v roku 2002, keď som vstúpil

do jej radov počas vysokoškolských štúdií na právnickej fakulte v Košiciach, teda v období, keď aktivizácia v národnom hnutí bola okamžite spojená s pohrdaním a s výsmechom liberálne orientovaných študentov. Medzi prvé kroky bude patriť utuženie a rozvoj spolupráce s cirkvami, s národne i so slovensky orientovanými spoločenskými organizáciami a združeniami, keďže to národné, kresťanské, demokratické a slovenské sa neadá od Matice odpojiť.“

Tretí kandidát Roman Michelko už raz na funkciu predsedu Matice

kandidoval v roku 2013. Prečo sa rozhodol znovu kandidovať, pre SNN vysvetlil: „V mojom prípade celkom jednoznačne nejde o naplnenie si akýchsi osobných ambícií. Moja kandidatúra je výsledkom množstva rozhovorov a diskusií, ako aj vedomia, že som schopný predložiť jasnú víziu pre Maticu, ktorá dokáže posunúť túto inštitúciu na novú kvalitatívnu úroveň. Uvedomujem si, že najväčšia hodnota každej spoločnosti či inštitúcie je v ľuďoch, ktorí ju tvoria. Preto by som jasne deklaroval, že vítam každého, kto sa chce podieľať na naplnení našej spoločnej vízie. Prvým krokom by teda bola vnútorná konsolidácia Matice.“

NOVÝ VÝBOR

Matica je verejnoprávna inštitúcia založená na vnútornej samosprávnej demokracii. Rozhodovanie je v niektorých otázkach kolektívne. Matičným parlamentom je výbor MS. Ten rozhoduje o všetkých dôležitých konaniach a krokoch Matice. Výbor vedie predseda, ktorý aj predkladá návrhy. Okrem neho návrhy predkladá tiež napr. správca Matice, ktorého na základe návrhu predsedu volí práve výbor MS. Z pozície kontroly do činnosti MS vstupuje dozorný výbor MS, ktorý má funkciu výkladu stanov a kompetenciu aj pozastaviť prijaté rozhodnutia.

3 OTÁZKY PRE:

Mgr. Juraja FILA, starostu výnimočnej obce Liptovský Ján

Živel môže ničiť, ale život nezastaví

• Ak by sme sa pustili vymenovávať zaujímavosti a lákadlá obce, na čele ktorej stojíte, hovoriť o jej sedemnástich kaštieľoch, magnetizme Jánskej doliny, turistickom a termálnom „raji“ Liptova, trvalo by to dlho. A predsa ste o to na jar takmer v jednej chvíli prišli. Ako ste sa s následkami ničivej povodne vyrovnali?

Živel koncom apríla zasiahol viaceré obce v Liptove, nielen našu obec. Povestný termálny prameň Kaďa – na ilustráciu – bol celý pod vodou. Vďaka Bohu, na druhý deň povodeň zoslabla a nedošlo k ďalším škodám. Vďaka všetkým záchranným zložkám a obetavosti občanov sa nám ich podarilo minimalizovať.

• Príroda je mocná čarodejka. Vie zahľadiť jazyv aj sama

pomôcť až ohromujúcou regeneračnou schopnosťou – pravda, bez pričinenia a úsilia ľudí by to nešlo...

Obecnú kasu záchranné práce a odstraňovanie škôd ochudobnili odhadom o 65 tisíc eur. Najväčšie povodňové škody sme odstránili už v priebehu letnej sezóny, ostatné doťahujeme. Myslím si, že sme to zvládli vcelku dobre, o čom svedčí fakt, že návštevnosť u nás sa opäť o pár percent zvýšila. Prispela k tomu aj činnosť novootvoreného Kultúrneho centra, kde počas leta vystavovali diela členovia Umeleckej besedy slovenskej. S UBS by sme chceli ďalej spolupracovať. Lákadlami sú aj Mincovníckovo Pod vežami s dejinami baníctva a razeňa mincí, prírodný klenot v Jánskej doliny, park miniatúr Minislovensko

i príťažlivý interiér v malej Stanišovskej jaskyni...

• Na programe samospráv sú teraz župné voľby, ale aj richtári budú hodnotiť väčší diel svojho pôsobenia vo funkciách. Čo by ste v tom zvyšnom čase ešte chceli do sumára činov zaradiť a včleniť na prospech spoluobčanov?

Plánujeme ďalej investovať do infraštruktúry, opráv miestnych komunikácií, spustiť verejné wi-fi, lebo konečne máme v obci optický kábel, a v Kultúrnom centre otvoriť expozíciu o histórii obce, prípadne predstaviť individuálnu výstavu ďalšieho umelca z bratislavskej UBS.

Zhovárať sa Emil SEMANCO
Foto: autor

ISSN 0862-8823
46
9 770862 882007

V SNN 47/2017
SI PREČÍTAŠ

■ Knihy Matúša KUČERU sú dokladom nevidanej tvorivej erudície a rozprávačského talentu
■ Nie invencia a kreativita, ale ideologická symbolika rozhodovali o vzhľade peňazí
■ Na východnom Slovensku bojovali v I. svetovej vojne armády Rakúska, Ruska i Nemecka

Cielené vyrábanie falošnej slovenskej histórie vytrvalo pokračuje Dorážajúce husi s režisérskymi ambíciami

Anna HROMJÁKOVÁ – Ilustrácia: propagačný plagát dokumentu Mečiar

Sme svedkami cielené vyrábaného obrazu o vlastnej histórii. Ak platí, že históriu píše víťazi, potom kormidlo moci nie je v slovenských rukách. Ak by bolo, nemohli by vzniknúť filmy hrubo odporujúce realite a znevažujúce všetko a všetkých, ktorí stáli za vznikom štátnosti. „Ja viem o ňom (o Vladimirovi Mečiarovi, pozn. autorky) len z filmu Únos,“ bola odpoveď dvadsaťročného muža na otázku denníka SME. Ostatné odpovede boli takmer totožné, nevedeli o ňom nič. Maximálne to, že bol spájaný s kauzami z podsvetia. A to ešte neuplynulo ani dvadsaťpäť rokov od vzniku štátnosti a mládež nevie nič o jej zakladateľovi.

Podobnosť s osudmi zakladateľov prvej slovenskej štátnosti je dnes už očividná. Ani v roku 1945 a ani v súčasnosti by odporcovia slovenskej samostatnosti bez pomoci zvonku nemali šancu ju zlikvidovať. Dnes nie je nijakým tajomstvom, že na zániku prvej Slovenskej republiky mal eminentný záujem E. Beneš. Kto je jeho pokračovateľom v súčasnosti?

■ INTRIGY KDH

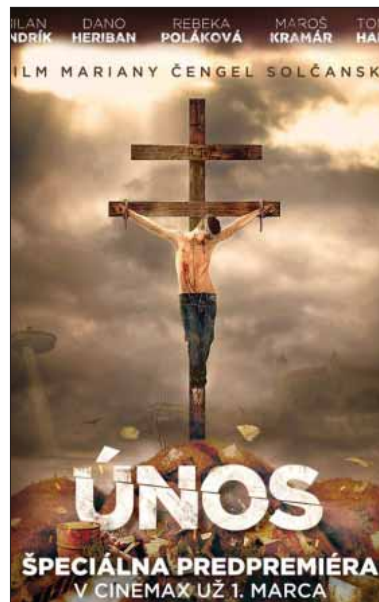
V SNN číslo 38–39 bol uverejnený zaujímavý článok ako ohlas na rozhovor s Vladimírom Mečiarom. Zaujímavé na ňom bolo,

že na rozhovor, v ktorom Mečiar hovoril o úlohe KDH pri skrývaní svedka Oskara Fegyveresa v kauze zavraždenia Michala Kováča ml. do cudziny, nereagoval osobne Ján Čarnogurský. Jeho reakciu na rozhovor s Mečiarom v RTVS zaslala jeho manželka. Takže Čarnogurský má alibi. V nej napríklad zakladateľ KDH tvrdí, že čoskoro po zvolení Michala Kováča za prezidenta sa mu oporou stali opozičné strany, najmä KDH, proti jeho pôvodnej strane HZDS a jej predsedovi. Mečiar vo svojich výpovediach zasa hovorí o Kováčovej účasti na páde vlády v roku 1994, na čom

sa mal dohodnúť s Václavom Havlom v roku 1993. Ak zoberieme do úvahy, že v roku 1992 všetky štátotvorné akty sabotovalo KDH, neprekvapuje, že toto hnutie sa usilovalo zviazať si prezidenta. To sa evidentne podarilo, keď v roku 1994 po jeho vystúpení v parlamente so správou o stave republiky opozícia s kúpenými poslancami koalície odhlasovala pád vlády.

■ (NE)ZÁVISLÍ PÁTRAČI

Zmienku si zasluhuje aj ďalšie priznanie Čarnogurského, že opozícia vytvorila „nezávislý“ vyšetrovací výbor na vyšetrovanie „únosu“

a jeho šéfom sa stal Ladislav Pittner, poslanec za KDH. Nuž, najmä právnik Čarnogurský pozná rozdiel medzi únosom a zavraždením a napriek tomu v súvislosti so zavraždením M. K. ml. používa termín únos. O aký nezávislý vyšetrovací výbor mohlo ísť, keď jeho šéfom sa stal politik

KDH? Ako je možné v právnom štáte vytvárať paralelné vyšetrovacie orgány? No základnou otázkou zostáva, prečo opozícia, ktorá sa v roku 1998 dostala k moci a prvé štyri roky dokonca disponovala ústavnou väčšinou, nevyšetrila kauzu zavraždenia? A ani počas ďalších štyroch rokov, pričom KDH ovládalo rezort spravodlivosti celých osem rokov? V rokoch 1998 až 2002 bol šéfom rezortu Ján Čarnogurský, v rokoch 2002 až 2006 Daniel Lipšic. Prečo teda čakali so zrušením amnestií až na vládu Roberta Fica? A čím opozičné strany zlomili premiérovu nechuť na zrušenie amnestií? Treba podotknúť, že SDL, niekdajšia Ficova strana vedená Petrom Weissom, odmietala rozdelenie federácie. A dnešné zloženie parlamentu má bližšie k spoločnému štátu, než to bolo v roku 1992. Takže zrušenie amnestií nie je až také politické prevrpenie. V tejto súvislosti ani filmy Únos či Mečiar nevybočujú z línie väčšiny politických strán v parlamente. Treba tiež pripomenúť, že nevznikli zo dňa na deň a tieto snímky štát aj finančne podporil...

Strana maďarskej komunity sa pohotovo vracia do čias starého durayovského sna

Katalánci zobudili maďarský nacionalizmus

Štefan ZLATOŠ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Ide o názor síce mimoparlamentnej, ale podstatne relevantnej politickej strany, pretože jej preferencie sa stále pohybujú blízko päťpercentnej hranice zvoliteľnosti do parlamentu. S voličským pádom Bugárovho Mosta-HÍD sa možnosť zvoliteľnosti SMK zvyšuje. SMK sa opäť postarala o rozduchanie nacionalizmu na južnom Slovensku tvrdením, že Katalánsko, ktoré sa snaží odtrhnúť od Španielska, by malo byť vzorom pre Slovákov maďarskej národnosti.

„Spor Katalánska a Španielska ukazuje, aké to je, keď väčšina nie je ochotná počúvať menšinu,“ prezentuje sa svojimi názormi Strana maďarskej komunity (SMK), ktorú momentálne vedie József Menyhart. „Maďarská komunita na Slovensku potrebuje silnejšie zastúpenie a samosprávu. Nie odtrhnutie, ale to, aby sme vo vlastných záležitostiach rozhodovali my sami,“ požadujú momentálne politici SMK.

■ SÚSTREDENÁ PALBA

Nejde o názor, ktorý sa zrazu objavil v čase a priestore akoby len

tak. A nejde len o požiadavky SMK. Nedávno od boku „vystrelil“ aj podpredseda Mosta – Híd Ábel Ravasz. Ten zas nadhodil tému, že deti z národnostných menšín by sa lepšie naučili slovenčinu, ak by sa ju učili ako druhý jazyk, nie ako materinský. A tento model dokonca už skúšajú v troch základných školách s vyučovacím jazykom maďarským. Ide o školy vo Veľkom Mederí, v Bátorových Kosihách a v Šamoríne. „Pre ľudí z národnostných menšín je slovenčina druhý jazyk a mali by sme ho tak aj vyučovať,“ povedal s tým, že Most – Híd sa dlhodobo

usiluje zmeniť metodiku výučby slovenčiny v menšinových školách. „Nemôžeme tolerovať etnickú diskrimináciu v školstve, pri hľadaní zamestnania alebo v ďalších oblastiach života.“ Akoby v jednej línii sa vyjadril pri príležitosti Pamätného dňa rómskeho holokaustu – Porrajmos – predseda Strany SMK József Menyhart.

■ NEJDE O SLOVENČINU

SMK chce aj viacjazyčnú zbierku zákonov. Vraj je potrebné doplniť ju tak, aby právne predpisy bolo možné nájsť nielen v štátnom

jazyku, ale aj v jazykoch národnostných menšín. SMK v tejto súvislosti – zatiaľ – navrhuje novelizovať zákon o tvorbe právnych predpisov a o Zbierke zákonov Slovenskej republiky. To však nateraz odmietlo ministerstvo spravodlivosti. „Minis-

terstvo spravodlivosti aktuálne neplánuje vydávať Zbierku zákonov SR v inom ako v štátnom jazyku,“ reagoval na požiadavku či návrh hovorca ministerstva Peter Bubla. A napokon, máme tu už dvojazyčné názvy železničných staníc.

Navonok sa zdá, že vzťahy medzi dvoma politickými subjektmi – Mostom a SMK, sú dlhodobo naštrbené, ba až chladné. Ale v súvislosti s navonok akoby takmer koordinovaným tlakom na čoraz viac autonómie a „maďarstva“ na južnom Slovensku to môže byť celkom inak. Katalánsko to iba trochu viac podhalilo. A zároveň potvrdilo. Vyhlásenie Ministerstva zahraničných vecí SR o tom, že pre nás je stále politickým partnerom Španielsko celistvé v jeho hraniciach, by malo byť odpoveďou na názory, ktoré čoraz hlasnejšie prenikajú (nielen) z prostredia SMK.

VŠIMLI SME SI

Začiatkom tohto roka pri príležitosti štátneho sviatku vzniku Slovenskej republiky Andrej Kiska odmietol medzi dvadsiatich vyznamenaných zaradiť dvoch vládou nominovaných umelcov – spisovateľa Borisa Filana a herca Juraja Kukuru, ktorý je od roku 2002 aj riaditeľ Divadla Aréna.

Česká satisfakcia Kukurovi

Český prezident Miloš ZEMAN blahoželel vyznamenanému Jurajovi KUKUROVI.

M. Kocába a ďalšieho exponenta z podobného cesta M. Kaščáka, organizátora festivalu Pohoda... Politickou reakciou na Kiskov „nezabudnuteľný akt“, ktorý minister kultúry M. Maďarič vzápätí pomenoval ako „neprijemný a nepochopiteľný“, bolo stanovisko ďalších dvoch ústavných činiteľov, že budú udeľovať „svoje vlastné“ štátne vyznamenania – predseda NR SR Štátnu cenu J. M. Hurbana a predseda vlády SR Štátnu cenu A. Dubčeka.

Celkom iný akceptačný rozmer vo vzťahu k Jurajovi Kukurovi mali štátne oslavy 99. výročia vzniku česko-slovenského štátu vo Vladislavskej sále Pražského hradu, kde mu prezident ČR Miloš Zeman popri 39 vyznamenaných domácich i zahraničných osobnostiach udelil štátne vyznamenanie Za zásluhy. Jubilujúci sedemdesiatnik Juraj Kukura sa tak zaradil k takým významným nositeľom tejto medaily, akými sú povedzme Miloš Forman, Bohumil Hrabal, Marta Kubišová, Karel Gott, ale aj tento rok tiež ocenený Štefan Margita alebo operná diva Eva Urbanová.

Emil SEMANCO

Foto: agentúrny servis

Najsilnejšia ekonomika sveta testuje možnosti slovenských železníc Vlak z Číny dorazil do Bratislavy

Po vyše ročnej prestávke začali tento rok cez Slovensko opäť premávať nákladné vlaky z Číny. Prvý prišiel do prekládkového terminálu v Dobrej pri hraniciach s Ukrajinou v júni. Ďalší do slovenského hlavného mesta prichádza v týchto dňoch...

Do nákladného prístavu v Bratislave smeroval v čase uzávierky tohto čísla SNN skúšobný čínsky vlak s kontajnermi. Vyrazil z čínskeho prístavu Dalian a cesta do prekládkového terminálu v bratislavskom prístave by mu mala trvať dva týždne. Aj to je zaujímavý údaj, lebo doteraz dorazili skúšobné nákladné vlaky z Číny do cieľových staníc v strednej Európe za približne osemnásť dní. Dovedna štyridsaťjeden kontajnerov vieze tovar pre zákazníkov v celej centrálnej Európe. Z Bratislavy sa môžu kontajnery dostať po dunajskej vodnej ceste prakticky kamkoľvek – od Čierneho mora až po Severné more.

V tomto prípade však nejde o lámanie rekordov, ale o nanajvýš praktické súvislosti. Na vlakoch z Číny totiž prichádza na slovenské železnice celkom želaný príjem z prepravy tovaru a napokon privádzajú nám aj prácu na prekládiskách. Aktuálny skúšobný vlak z Dalianu je vôbec prvý, ktorého trasa vedie cez takmer celé územie Slovenska. Vlak okrem kontajnerov pre slovenských zákazníkov vieze aj náklad určený do iných krajín Únie. Ak by do cieľových destinácií prepravca zvolil možnosti a kapacity dunajskej vodnej cesty, znamenalo by to výraznú

vzpruhu aj pre nákladnú vodnú dopravu po tejto európskej veľriekke. To je, samozrejme, šanca i pre plavidlá pod vlajkou Slovenskej republiky.

ČO INÍ NEPIŠU

Nákladné kontajnery v prístave Dalian čakajú na transport do Bratislavy.

Ešte pred príchodom vlaku do Bratislavy je nevyhnutná prekládka kontajnerov medzi širokým a európskym železničným rozchodom. Služi na to terminál kombinovanej dopravy Dobrá pri slovensko-ukrajinských hraniciach. Terminál s dvoma portálovými žeriavmi má prekládkovú kapacitu do dvestoti-

síc kontajnerov ročne, čo sú aj tisíce takýchto vlakov, aký práve prichádza.

Čínska komunikačno-dopravná asociácia predpokladá v roku 2018 prepraviť cez Slovensko približne pästo ucelených vlakov z Číny do Európy. V roku 2020 chce Čína vypraviť päťtisíc takýchto vlakov za rok, pričom asi dvetisíc z nich by mohlo prechádzať práve cez Slovensko. To je menej ako polovičná kapacita maximálne možných výkonov v Dobrej. Vďaka však aj za ňu. Pre výhod Slovenska by to znamenalo oživenie projektov na vybudovanie logistického a obchodného zázemia pre nákladné vlaky, čo by prinieslo okrem zvýšenej zamestnanosti aj rozvoj obchodu a s tým spojené príjmy pre Slovensko.

Železničná trať v porovnaní s rovnakou cestou po mori výrazne šetrí čas. Dodávať tovar po rýchlych železničných tratiach do Európy skúšajú Číňania intenzívne už niekoľko rokov. Majú otestované spojenie s Teheránom a odtiaľ ďalej na západ, vypravili vlaky do Veľkej Británie, do Hamburgu v Nemecku, ale už aj na Pyrenejský polostrov do Španielska. Skúšajú rôzne trasy – najsevernejšiu cez Bielorusko.

Ján ČERNÝ

Foto: archív autora

Kiska si koleduje o odvolanie

Roman MICHELKO

Popri mnohých iných politických „zábavkách“, ako sú župné voľby, Baštrnákové kauzy, pád vplyvného expodnikateľa Pavla Ruska a podobne, nám akosi uniká, že nám tu tiká časovaná bomba, ktorá môže spôsobiť kolaps nášho ústavného systému. Ten pramení zo skutočnosti, že v čase funkčného obdobia Kisku sa skončí mandát takmer všetkým sudcom Ústavného súdu SR. Je jasné, že nápad brutálnym spôsobom deštruovať náš ústavný systém neskoro v Kiskovej hlave. Všetko spôsobil Mazák, čoby spiritus movens Kisku.

Bohužiaľ, za tie tri roky svojho skazonosného pôsobenia už toho „navystrájal“ dosť, aby konečne zodpovední politici začali konať. Ak totiž neprijmú možno neštandardné, ale veľmi potrebné opatrenia, čoskoro v roku 2018 bude Ústavný súd SR úplne nefunkčný. To, že táto sku-

točnosť v zásade neznepokojuje Kisku, ma neprekvapuje, ale že vláda dopúšťa takýto hazard, je skutočne na pováženie. Pritom všetky pokusy riešiť tento konflikt zmierom sa už vyčerpal. Kiskove vyjadrenia, že sa podriadi rozhodnutiu Benátskej komisie. Dnes tak prežívame ústavný pat, ktorý však nemôže „vyhniť“, pretože bez aktívnych krokov politických aktérov sa táto situácia jednoducho vyriešiť nedá.

Ústavne konformná cesta by bola žaloba vlády na Ústavný súd SR, ktorý by v zrýchlenom konaní (väčšine sudcov sa končí mandát vo februári 2018) konštatoval jeho hrubé porušovanie ústavy. To by potom automaticky viedlo k plebiscitu o jeho zotrvaní vo funkcii. Problém je v tom, že ak by plebiscit ustál (za odvola-

nie by muselo byť päťdesiat percent všetkých oprávnených voličov), jemu by automaticky začal plynúť nový mandát a, naopak, parlament, ktorý by na základe ústavnej žaloby plebiscit vyvolal, by bol automaticky rozpustený a nasledovali by nové

KOMENTÁR

voľby. Odhliadnuc od skutočnosti, že Kiska je už pre svoje extrémne problematické daňové kauzy ďaleko za zenitom svojej popularity a mnohé mimovládky, ak si chcú udržať čo len minimálnu mieru dôveryhodnosti, tak musia dať od jeho podvodov ruky preč, takéto riešenie hlbokú ústavnej krízy je značne problematické. Výsledok takéhoto plebiscitu by bol veľmi otázný a schopnosť Kisku udržať sa v kresle by bola oveľa väčšia než v budúcich prezidentských voľbách v roku 2019. Aj preto je

potrebné všimnúť si, ako podobný problém vyriešili v neďalekom Moldavsku. Ich kauza je v mnohom podobná so slovenským príbehom.

Prezident Moldavska Igor Dodon mal pri rekonštrukcii vlády proti vymenovaniu nového ministra obrany Eugena Sturza zásadné námietky. Pritom jeho ústavná kompetencia je veľmi podobná ako u nás, a teda v podstate „svojvoľne“ nenaplnil literu ústavy. Odhliadnuc od jeho argumentov, ktoré nie sú z procedurálneho hľadiska podstatné, moldavská vláda, ktorej smerovanie je politicky protichodné voči prezidentovi, urobila nasledujúce kroky. Vláda premiéra Pavla Filipa sa po opakovanom prezidentovom odmietnutí obrátila na Ústavný súd Moldavska, ktorý rozhodol, že pri rekonštrukcii kabinetu ide o kompetenciu vlády, ktorá samostatne prijíma predmetné rozhodnutia o týchto otázkach a schválenie jej krokov hlavou štátu je iba formálnym aktom. Odmietavý postoj prezidenta v súvislosti s jeho zákonnými povinnosťami možno podľa Ústavného súdu Moldavska vnímať aj tak, že hlava štátu dočasne nie je schopná vykonávať prezidentské právomoci. Tým zdôvodnila dočasné poverenie predsedu parlamentu alebo premiéra na

prevzatie prezidentských právomocí, konštatoval predseda moldavského ústavného súdu Tudor Pantiru. Teraz už bude musieť Eugena Sturza na ministerskej stoličke strpieť. Nový moldavský minister obrany Eugen Sturza, ktorého vymenovaníu bránil prezident Igor Dodon, tak nakoniec zložil v Kišiňove ústavou predpísaný sľub. Do funkcie sa dostal napriek trvalému nesúhlasu hlavy štátu, a to vďaka vymenovaniu predsedom parlamentu Andrianom Canduom.

Naša situácia síce nie je úplne podobná, ale v mnohých ohľadoch analogická. Kiska má možnosť vybrať si na každé miesto ústavného sudcu z dvoch kandidátov, takže vždy si môže vybrať toho, kto mu (teda skôr Mazákovi) vyhovuje viac, a nevymenuje toho, kto mu vyhovuje menej.

V Moldavsku našli spôsob, ako sa síce trochu „krkolomne“, ale predsa len na hrane ústavnosti popasovať s prezidentom, ktorý sa rozhodol, že ústavné povinnosti a zvyklosti jednoducho nebude akceptovať. Som presvedčený o tom, že moldavský model by sa mohol stať aj veľmi dobrou inšpiráciou na riešenie našej krízy, ktorú vyvolal Kiska a ktorá hrozí prerásť vo fatálny kolaps nášho ústavného systému.

Neolavičiarci a ich dúhové deti

Eva ZELENAYOVÁ

Výchova detí má rozličné podoby. Začína sa vymedzovaním toto nie, toto áno. Neskôr pribudne prečo nie a prečo áno. Deti by sa mali základom slušnosti, morálky, etiky naučiť už v základnej škole. Neskôr rozvíjať svoj hodnotový systém, a možno aj pochybovať o ňom. Ale nikto rozumný nebude deťom v predškolskom veku vnucovať sexuálnu výchovu ani ich usmerňovať k rodovej rovnosti. Lebo sa to vymyká prírode i stupňu civilizácie, ktorý sme dosiahli.

No 21. storočie akoby chcelo poprieť samotnú ľudskú podstatu. V mene pomyselných ľudských práv je možné všetko, neplatí nie, nie, áno, áno. Pýcha človeka dosiahla svoj vrchol. Bezohľadne uplatňuje svoje práva, aj keby bol so svojou zvrátenosťou sám na zemi. Občan-

ske združenie Iniciativa Inakosť v týchto dňoch organizuje v Bratislave, Banskej Bystrici, Liptovskom Mikuláši, Žiline a Nitre filmový festival inakosti. Vraj festival vznikol, aby „kultivovane, prezentovaním kvalitných diel svetovej i domácej kinema-

POZNÁMKA

tografie zabával filmových fanúšikov, hetero- i neheterosexuálnych, „zbrojil“ proti homofóbiu a xenofóbiu, podnecoval spoločenskú diskusiu a riešenie problémov stále prehladanej LGBTI minority na Slovensku“.

Sotva sa dá súhlasiť s argumentáciou združenia, že LGBTI komunita je stále prehladaná. Naopak. Na Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny SR je zriadený výbor pre rodovú rovnosť, ktorý je

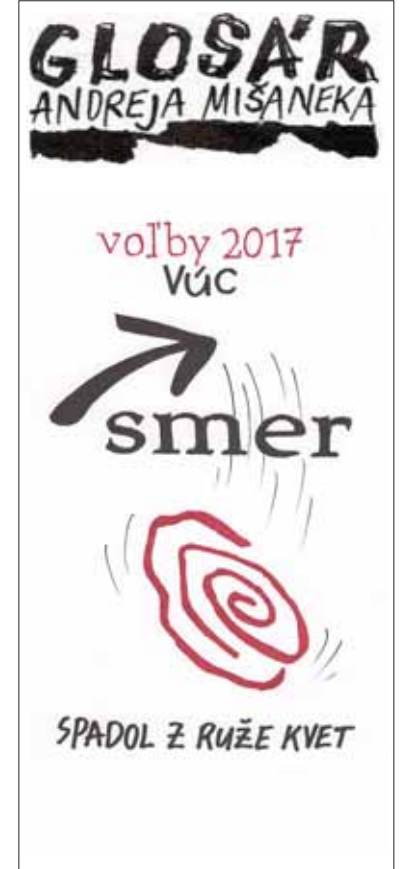
stálym odborným orgánom Rady vlády SR. Na jeho čele je agilná feministka Oľga Pietruchovej. Síce rada vystupuje v médiách, ale záujemcom o túto problematiku sa dlhodobo vyhýba. Napríklad na stránke výboru koncom októbra ako aktualita svietil oznam o zasadnutí výboru v stredu 13. septembra 2017. Nájdú sa aj staršie aktuality. Prečo? Aby výbor pracoval bez účasti zainteresovanej verejnosti?

K aktivistom proti zavádzaniu rodovej rovnosti, teda presadzovaniu gender ideológie, pribudla vlni Nadácia Slovakia Christiana. Svoju činnosť začala v tomto roku a dosť razantným vyhlásením. Poukázala na opakované závažné porušenie zákona O. Pietruchovej, ktorá v rozpore so Zákonom o štátnej službe aktívne podniká. Okrem toho

sú známe viaceré jej vyjadrenia a aktivity, ktoré zakladajú dôvodné pochybnosti o jej nezáujatosti a profesionalite pri plnení úloh vyplývajúcich z jej štátnozamestnaneckého pomeru.

Pietruchovej sa o účastníkoch prvého Národného pochodu za život vyjadřila ako o pedofiloch. Vo verejnom priestore tiež zarezoval jej prejav pred zahraničnými diplomatmi, v ktorom hrubo poškodzovala dobré meno Slovenskej republiky a účelovo ju vykreslovala ako nefunkčný štát, systematicky diskriminujúci svojich občanov. V rozpore s vôľou občanov do právneho poriadku a verejných politík pretlačila radikálnu feministickú agendu a rodovú ideológiu, ktorú mnohí vedci, lekári a psychológovia označili za nevedeckú a škodlivú. Nadácia Slovakia Christiana vyzvala ministra práce, sociálnych vecí a rodiny Jána Richtera, aby Oľgu Pietruchovej odvolal.

Nadácia Slovakia Christiana zorganizovala koncom októbra prednášku o gender ideológii, ktorú nazvala nástrojom neolavicovej revolúcie. A treba pripomenúť, že je v rozpore s Ústavou SR.

AKO BOLO, ČO BOLO

V petržalskom CC Centre Zlatomoravčanka Monika Klučiarová predstavila cyklus fotografií bábätiak oblečených v slovenských krojoch. V príhovore sa zverila: „Sú také krásne a nevinné, že pracovať s nimi bolo pre mňa obrovskou čťou. A práve detská nevinnosť si vyžadovala spojenie s niečím takým nádherným, ako je slovenská tradícia. My Slováci môžeme byť právom hrdí na to, že takmer každý región sa vyznačuje svojimi vlastnými špecifikami kultúry, tanca, spevov, jedál, ale predovšetkým krojov. A tak sa v mojom vnútri ozvala túžba, aby slovenské tradície a fotografie novorodencov splynuli v jeden celok.“

Vernisáž sa uskutočnila v čase, keď začíname hovoriť o populačnej katastrofe. Pri pohľade na nádherné obrázky som si spomenul na profesora Alojza Jána Churu a jeho trojzväzkové dielo Slovensko bez dorastu? Zakladateľ slovenskej pediatrie zdokumentoval demografický vývoj, zloženie, pôrodnosť, natalitu, úmrtnosť, riziká degeneratívnych trendov

a prírastok obyvateľov Slovenska. Profesor chcel cez štatistické údaje a vedecké výskumy prinútiť mocných, aby sa zamysleli nad potrebou „záchrany“ slovenského národa, ktorý je „v nebezpečenstve“. Churova

Úvaha nad novorodencami v kroji

Peter VALO

výzva inšpirovala hierarchiu prvej Slovenskej republiky pri tvorbe oficiálnej populačnej politiky.

Po druhej svetovej vojne profesora Churu vyhodili z lekárskej fakulty. Dali mu umiestnenku do Stropkova. Miestni pohlavári napísali do Bratislavy: „My nepotrebuje žiadneho vykopnutého profesora, ktorý je nepriateľom štátu.“ Zakladateľ slovenskej pediatrie denne cestoval osobným vlakom do Trenčína, kde v nemocnici vybudoval skvelé detské oddelenie. V roku 1947

ho ktosi udal, že vykonáva protištátnu činnosť. Eštebáci pri domovej prehliadke nenašli nič. Manželky Churových kolegov, ktorí sa postarali o jeho vyhnanie z Bratislavy, vodili svoje deti s vážnejšími chorobami do Tren-

Dnes by ich asi označili za politicky nekorektné. Máme plné ústa lásky k deťom, ale vlády namiesto podpory mladých rodín robia všetko pre to, aby im otrávil život. Skorší odchod do dôchodku matiek je dávnou minulosťou tak

málna pracujúca rodina sa ocitla na okraji záujmu. Svedectvom toho je vyhlásenie vysokopostavenej funkcionárky ministerstva sociálnych vecí a rodiny, ktorá arrogantne označila účastníkov Národného pochodu za život za pedofilov. V mienkotvorných médiách je dôležitejšia propagácia zvrhlých dúhových maškarád ako materstvo, od ktorého závisí budúcnosť spoločnosti i národa. Namiesto toho k nám tlačia zákony umožňujúce lúpeže detí z heterosexuálnych rodín, aby ich mohli napríklad zveriť do opateru párom rovnakého pohlavia, ktoré si potomstvo nevedia „vyrobiť“ sami.

Autorka krásnych fotografií Monika Klučiarová s pokorou hovorí o cti, že mohla fotiť krásne neviniatka spojené s národnou tradíciou. Profesor Chura s pokorou a láskou venoval deťom celý svoj život. Spomínanú výstavu by si mali pozrieť tí, ktorí rozhodujú o zdravej budúcnosti národa. Ak by sa potom zamysleli nad vizionárskymi Churovými obavami o budúcnosť, mohli by pre mladé rodiny konečne urobiť čosi, čo zvrátené mení negatívnu populačnú krivku.

JAZYK A DOROZUMIEVANIE

V aktuálnom texte zo série príspevkov *Migranti a utečenci v nemeckých médiách* je našou snahou prezentovať a doplniť predchádzajúce články o niekoľko aspektov procesu mediálneho stvárňovania migračnej a utečeneckej problematiky v nemeckej mediálnej sfére prostredníctvom publikácie *Die „Flüchtlingkrise“ in den Medien. Tagesaktueller Journalismus zwischen Meinung und Information* (Haller, 2017).

Migranti v médiách III.

Žurnalistický princíp kvality, ktorý vychádza z neutrálneho pohľadu na medializované skutočnosti a dodržiavania zásad objektivity podľa Hallera (2017), približne v polovici sprostredkovaných informácií nebol dodržaný. Zapojenie politických činiteľov do diskusií o sledovanej problematike sa vyznačuje hodnotením, keď jedna politická strana v konfrontácii s inou hodnotí a prezentuje svoje názory a postoje k sledovanej problematike. Stotožňovanie sa s konkrétnymi politickými ideológiami vedie okrem iného i k ovplyvňovaniu verejnej mienky, t. j. recipient hodnotí na základe autority, s ktorou sa názorovo a myšlienkovu zhoduje. V konečnom dôsledku diskusie na sledovanú tému sa už v mnohých prípadoch menej zaoberajú konkrétnym subjektom, ktorému je debata venovaná, a do predia sa dostáva konflikt názorov zástupcov rôznych politických strán.

Mediálne sprostredkovaný obraz migrantov a utečencov v nemeckých médiách bol taktiež vybudovaný na základe mimoriadnych udalostí, ku ktorým došlo po príchode na európsky kontinent, konkrétne do Nemecka. Udalosť počas silvestrovej noci v Kolíne nad Rýnom môžeme označiť ako jednu z mimoriadnych udalostí, ktorá si vyžiadala výraznú pozornosť na strane verejnosti, ale i médií.

Po udalostiach počas silvestrovej noci došlo začiatkom roka 2016 k zmene zaoberania s témou utečenci v Nemecku. V prvom kvartáli roka 2016 bola tonalita novinových správ zdržanlivejšia, vo vzťahu ku skúsenostiam s utečeneckou politikou veľmi skeptická, pričom obavy a strach obyvateľov veľkomiest z prichádzajúcich mas ľudí boli tematizované len dočasne. V januári 2016 bol publikovaný veľký počet novinových článkov, ktoré boli zamerané na tematiku narušenia spoločenských noriem mladými migrantmi, príp. žiadateľmi o azyl, ktorí boli podzrievaní z útokov.

Čiastočný obraz mediálneho stvárňovania migračnej a utečeneckej problematiky v nemeckej mediálnej sfére načrtnú niekoľko aspektov procesu medializácie sledovanej problematiky nemeckými médiami, poukazuje na konkrétne špecifiká, ktoré v konečnom dôsledku, môžeme povedať, boli podmienené spoločensko-politickou situáciou, ideologickými faktormi charakterizujúcimi krajinu, najmä spoločnosť a udalosťami, ktoré sprevádzali príchod migrantov a utečencov na európsky kontinent.

V komparácii so slovenskou mediálnou sférou je možné nájsť podobnosti i rozdielnosti, ktoré sú determinované najmä prezentovanými politickými postojmi a stanoviskami k sledovanej problematike, ktoré výrazne ovplyvňujú proces medializácie.

Annamária GENČIOVÁ,
Katedra slovenského jazyka
a komunikácie
FF UMB v Banskej Bystrici

S teoretikom umenia Ladislavom SKRAKOM o Hložníkovom dare
Majstrove obrazy poškodzuje nevraživosť

Zhovárал sa Maroš SMOLEC – Foto: archív MS

PhDr. Ladislav SKRAK (1951) je rodák z Krompách. Pochádza z učiteľskej a matičiarsky angažovanej rodiny. V roku 1975 ukončil štúdium vedy o výtvarnom umení na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Pôsobil na ministerstve kultúry u ministra M. Váľa, kde mal v agende Slovenskú radu pre umeleckú kritiku ako kuratelu nad mladou umeleckou generáciou. Publikoval monografiu o M. Medveckej a štúdie o pamätníkovej tvorbe, k téme SNP a k významným národno-historickým podnetom vo výtvarnom umení. Od vzniku Výtvarného odboru MS v roku 2011 pôsobí aj vo funkcii predsedu tohto záujmového odboru.

• Ste predseda Výtvarného odboru MS, kde výtvarní umelci, teoretici a historici umenia dobrovoľne pracujú pre matičné hnutie. Aká je história tohto matičného odboru?

Pokiaľ mám formulovať svoje odpovede lakonicky, musím uviesť, že Výtvarný odbor MS vznikol v čase súťaže na pamätník sv. Cyrila a Metoda v Bratislave. Usporiadali sme vtedy súbor reprezentatívnych, ale aj osvetových výstav pod názvom Posvätný odkaz – Cyril a Metod v slovenskom výtvarnom umení. Týmto výstavám zabezpečili vysokú úroveň vtedy ešte žijúci majstri T. Bártfay, J. Kulich, A. Račko, M. Klimčák a vytvoril sa aj priestor na prezentáciu hodnôt tvorby žijúcich majstrov S. Mikuša, M. Polonského, S. Harangozá, A. Gábrika a ďalších umelcov. Výstavou sme navštívili Nitru, Rimavskú Sobotu, Prievidzu, Banskú Bystricu, Sninu, Bratislavu Martin a Košice práve v čase, keď sa uchádzali o pomenovanie Európske hlavné mesto kultúry.

• Čo je aktuálne náplňou činnosti Výtvarného odboru MS?

Od nášho valného zhromaždenia 27. júna 2017 pôsobíme v zostave: Dušan Roll, podpredseda, a členovia výboru – S. Harangoz, M. Molčanová, E. Semanco a M. Medúz. Ako predseda nášho dozorného výboru pôsobí S. Mikuš a ako členka Z. Hložníková. Nadväzujú na organizátorskú prácu M. Polonského, A. Smoláka a A. Molnára. V uplynulom roku sme významne napomohli vznik národno-historickej stálej expozície Za slobodu!, ktorú si v polovici februára prišli pozrieť aj predstavitelia MS M. Tkáč a S. Martinkovič. Predseda DV MS Š. Martinkovič ju označil za

Jedno z hodnotných diel majstra HLOŽNÍKA z daru na Národný poklad.

doslova interaktívnu. V tomto období sa domáhame, aby Matica na základe našich výstav a výsledkov pripravila vlajkovú výstavu pre slovenské zahraničie, aby sme mali v bratislavskej Liga pasáži matičiarsku výstavnú sieň, ale aj v Martine. Chceme tiež pomôcť pri obnove pamiatok vo vlastníctve Matice.

• Nie tak dávno médiá útočili na Maticu za vraj lajdácke uloženie diel majstra V. Hložníka v Beňuškovom dome v Martine. Doktor dokonca Maticu obvinili, že niektoré obrazy splesniveli. Expertka na reštaurátor-

stvo tieto obvinenia zamietla. Hložníkovu diela ste videli, sú poškodené?

Ž i a ľ, cez médiá sme prikrmovali a napádali táraním a pakultúrou. Keď sme pripravovali štúrovský projekt, celkom vážne chceli primäť predstaviteľku Slovenskej národnej knižnice, aby prítakala, aké škaredé významy má meno Štúr! V tomto roku, na inom mieste, prezentoval som múzejníckej

kontrolu riziko vzniku plesne. Tá však zaznamenala stav skresľujúco. Plesne vzniká z mokrin. Lenže Beňuškov dom je tehliarsky skleník a diela sú uložené tak, ako boli aj pred dvoma rokmi – na jeho snežnej strane. Takže o plesni sa nedá vôbec hovoriť!

• Senzaciechtiví aj škandalózní žurnalisti vydávali hotové sudy, že obrazy sú nesprávne uložené. Čo vy na to?

Ktorýsi kustód z nemenovanej galérie, zrejme „natrdlý“, tvrdil, že by mohli byť aj skladované lepšie. V rezorte a odvetvi kultúry vznikli normy à la Jozef II., keď aj

Teoretik umenia PhDr. Ladislav SKRAK.

presun diela z depozitu na výstavu danej inštitúcie musí byť osobitne registrovaný... Matica diela deponuje nie ako vlastné zbierkové predmety. Súhlasím, že majú byť vhodné a bezpečne uložené. Takýto stav je dlhodobou realitou. Nie je však doriešené to, kto je ich vlastníkom. Majster Hložník venoval svojich sto diel slovenskému národu a „Matici slovenskej“. Adresáta svojho daru nepresmeroval. Osobne som asistoval daru Dagmar Rosůlkovej Matici. Lenže o pár rokov bolo možné dané dielo (Holubička na vajičku, keramika) zapožičať zo Slovenskej národnej knižnice. Netreba sa nechať okrádať. A ani urážať...

• Obrazy videli aj majstrovu dcéra a vnučka. Ako reagovali, aké mali z obliadky pocity?

Skutočne sme si boli na dar posvietiť za pomoci snečného dňa. Podrobne nás pritom informovali matiční funkcionári B. Kohút a tajomník M. Hanuska. Starostlivo sme sa oboznámili so skutočným stavom. Nestalo sa a nemohlo sa stať, aby superbónitný dar V. Hložníka slovenskému národu a Matici sa čo i len náznakom znehodnotil alebo znevážil. Možno o ňom uviesť, na čom sme sa so Z. Hložníkovou a Z. Hložníkovou jr. dohodli. Blíži sa storočnica narodenia majstra V. Hložníka. Diela, ktoré venoval Matici, budú tvoriť základ tej najreprezentatívnejšej výstavy k jubileu. Naša úzkostlivá galerijná sféra však nesmie zabúdať na to, že diela majstra Hložníka musia, resp. majú vlastníť či vystavovať aj galérie v Španielsku, Škandinávii, Prahe, Petrohrade... Hložníkov dar chceme, aby verejnosť videla na vlastné oči. Urobíme preto všetko.

O ČOM JE REČ

Už teraz by sa jeho príbeh hodil na scenár filmu s detektívnou zápletkou. Expolitik, exminister, bývalý majiteľ televízie Markíza. A najnovšie človek, ktorý si objednal vraždu svojej spoločníčky. V poslednom čase boli toho plné noviny. Ospravedlňujem sa preto, že sa i ja priživujem na tejto atraktívnej téme. Asi by som o tom ani nepísal, ale dobre som poznal jeho otca. Učil ma na strednej lesníckej škole v Lipťovskom Hrádku predmet lesné stavby. Práve v čase mojich štúdií sa mu narodil syn, o ktorom je reč (1963).

Začiatok deväťdesiatych rokov – to bola doba chaosu, ale aj doba veľkej príležitosti získať majetok, podnikaj. V rokoch 1992 – 1994 bol Pavol Rusko len akýmsi manažérom Zápalkárne v Banskej Bystrici (bývalá Smrečina), organizátorom reklamnej súťaže Matchgame...

„Tu som sa s ním aj ja zoznámil, robil mi šoféra!“ spomínal herec a moderátor spomínanej súťaže Lubo Gregor. „Požičiaval si odo mňa peniaze a snívaj o tom, ako získať peniaze na tretí program televízneho vysielania. Pafo bol veľký manipulátor,“ vravel o ňom Lubo Gregor.

„Keď zistil, že sa dobre poznám s predsedom parlamentu I. Gašparovičom, presvedčil ma, aby som šiel za ním kvôli získaniu licencie.“ O pridelení licencie rozhodovala Rada pre rozhlasové a televízne vysielanie. Tej predsedala dnes už nebohá Milka Boldišová. „Pafo Rusko nás podviedol. A kto oklame raz, oklame znovu, preto sme mu licenciu neschválili,“ argumentovala Boldišová. „Vďaka našim známostiam sme teda vybavili, že po predčasných voľbách v 1994 parlament odvolal členov licenčnej rady na čele s Boldišovou a vymenoval novú radu s predsedom Petrom Jurášom,“ pochválil sa zas Lubo Gregor (zomrel v roku 2016). Tá potom schválila víťaza konkurzu na nové televízne vysielanie – Markízu Slovakia. Veľkolepý projekt novej televízie so vznešeným menom, ktoré malo predtým patriť fabrike na dámske pančuchy, bol teda schválený. Chýbali len peniaze, veľa peňazí! Na rozbeh

Pád slovenského Berlusconiho

Peter ŠTRELINGER

českú televíziu NOVA. Tá vstúpila do novej televízie odkúpením menšinového podielu štyridsaťdeväť percent. A nikto neveril, že Markíza začne vysielat' o dva roky po schválení licencie. Ale zázrak sa stal i druhýkrát – a Markíza spustila vysielanie v auguste 1996. Neprešiel ani rok a stala sa populárnejšou ako verejnoprávna STV. „Markíza bola dieťaťom HZDS,“ opakovala často Milka Boldišová. Ibaže – práve Markíza sa podieľala vrchovatou mierou na páde vládnutia Vladimira Mečiara. Pavol Rusko, generálny riaditeľ a spolujateľ Markízy, bol na vrchole svojej slávy. Mal moc, v jeho rukách sa točili milióny. Ak sa mu niekto postavil do cesty, bol

nový televízie bolo treba minimálne miliardu korún. Dobrodruh Pavol Rusko, otec myšlienky, však veril na zázrak. Ten sa napokon aj uskutočnil. Peniaze obstarala jeho spoločníčka Silvia Voltzová! Ona privedla aj bohatú americkú CME, ktorá už vlastnila napríklad

v ohrození života. Prekážkou sa stala aj spolujateľka firmy Silvia Voltzová. Preto ju bolo treba odpratať z cesty. Druhá polovica deväťdesiatych rokov – to bol čas mafie a vražd na objednávku. A tak sa Rusko stretol v roku 1997 s bystrickým bossom Černákom, aby sa poradil, ako sa zbaviť Voltzovej. Hviezda Pavla Ruska nepohasla ani dramatickým konfliktom a obsadením Markízy firmou Gamatex v roku 1998. Rusko síce začiatkom milénia z Markízy odchádza a predáva aj svoj podiel. No zakladá vo veľkom štýle novú politickú stranu ANO, kde sa stal predsedom aj majiteľom, pretože on vnímal i politiku ako biznis. Z riaditeľa Markízy stal sa napokon minister hospodárstva a podpredseda vlády. Funkcia, z ktorej sa dali robiť veľké kšefty. On rozhodoval o vzniku novej automobilky pri Žiline – KIA Slovakia. Aj o predaji Paroplynového komplexu firme Penta. Vrávi sa, že za veľké úplatky. Vydáva stamiliónové zmenky za pôžičky. To mu zlámal krk ako ministrom. Dzurinda ho musel odvolať. Obrátili sa k nemu chrbtom aj jeho kamaráti v strane ANO. Strana zaniká. Príbeh slovenského Berlusconiho sa však tým neskončil. A neskončí sa asi ani teraz po obžalobe z objednávky vraždy, ako už býva nielen v Taliansku zvykom.

České parlamentné voľby sú výrečným poučením aj pre Slovensko Česi pochovali zamat i havlizmu

Dušan D. KERNÝ, Praha – Bratislava – Foto: internet

Voľby v Českej republike nám na Slovensku ukázali to čo nikomu inému – ako sa líšime, čo nás rozdeľuje a ako je dobre, že český a slovenský politický život sa vyvíjajú oddelene od seba. Slovensko dnes nevláčia české politické záujmy, ani naň nepôsobia nálady českého frustrovaného voliča.

Čím podrobnejšie sa zapoznáme do neprehľadnosti českej politickej „džungle“, tým väčší je nám zrejme nielen slovenská odlišnosť, povedzme trebárs potreba inakosti slovenských hodnôt, ale pri všetkej vzájomnosti aj prázdnota, vypáchnutosť všetkých tých politických čechoslovakistických nálad, na ktorých stojí odmietanie vzniku slovenskej štátnosti vôbec, a tej dnešnej osobitne.

DEFINITÍVNY KONIEC

Dnes vidíme, že český volič pochoval definitívne a s oneskorením za Slovenskom tzv. zamatovú revolúciu. Bývalý český prezident Václav Klaus to povedal o. i. takto: „Neuspela posthavlizistická pražská kaviareň, ktorá navonok predvážanou nekonformnosťou zakrýva politickú tuctovosť.“ Politológ Univerzity Palackého v Olomouci zo skončenia ponovembrovej etapy 1989 – 2017 českého vývoja vyvodil: „Mnohí voliči povedali, že doterajší režim pre nich predstavuje viac chýb než predností.“

Lenže o tom, ako bude vyzeráť povolebné usporiadanie Českej republiky, už nebude rozhodovať český volič! Budú rozhodovať politici! A v tejto veľkej českej politickej hre nepôjde len o volebné výsledky deviatich politických strán, ale aj o postup silného prezidenta Miloša Zemana. Keďže Česko je rok pred prezidentskými a krajskými voľbami, je to nielen hra o vládu, ale aj o súčasť vytvárania predpolia na boj o Pražský hrad.

Víťaz českých senátných volieb a jeho štáb tesne po zverejnení výsledkov plebiscitu.

Svojráz novej českej politickej scény s deviatimi parlamentnými stranami je aj poučením. Celý vývoj po voľbách ukazuje, ako vratká scéna otvorila dvere na politické obchody. Vidíme obrovskú rôznorodosť strán, ktoré aj keď dovedna dosiahli toľko hlasov ako víťaz volieb, nielenže nevedeli, ako zostaviť vládu, ale navzájom sa vylučujú. Nie sú schopné dohovoriť sa na spoločných cieľoch a niektoré z nich ostatné označujú za extrémistické.

DEVÄŤ PARLAMENTNÝCH

Z tridsaťjeden registrovaných strán a hnutí sa po voľbách do parlamentu dostalo deväť: víťazné ANO Andreja Babiša vyhralo vo

všetkých sedemdesiatich siedmich volebných okresoch, čo doteraz nikdy nebolo, a získalo 29,6 percenta hlasov. Druhá, pravcová ODS 11,3 percenta. Nováčikovia, protestní Českí piráti sú tretí s 10,7 percenta a ďalší nováčik – protestná strana Sloboda a priama demokracia, získal 10,6 percenta. Komunisti sa prepádli na 7,7 percenta, vládna sociálna demokracia ČSSD utrpela nevidanú historickú porážku, keď získala len 7,2 percenta, ľudovci KDU ČSL 5,8 percenta, TOP09 5,3 percenta, ale ich najvýraznejšia postava Karel Schwarzenberg sa stal tretím najpopulárnejším politikom s počtom preferenčných hlasov po Andrejovi Babišovi (ANO) a Václavovi Klausovi ml. (ODS).

Český vývoj je tiež varovaním pre celú slovenskú politickú scénu – demonštruje totiž, ako účelové predvolebné a volebné „protibruselské“ zoskupenia masovo získali – ako im dobré výsledky priniesla politika odmietania kvót, odmietania migrantov, odmietania podriať sa nielen bruselskému dirigizmu, ale aj zavedeniu spoločnej meny euro a politiky príslušnosti k európskemu jadrú. Podstatné je si aj zodpovedať, či sme svedkami prepadu ľavicových strán, alebo ľavicovej či sociálnej politiky ako takej. Prečo stratila česká sociálna demokracia voliča vo svojich tradičných okrskoch a prečo aj dlhé roky sa na výslni držiaci českí komunisti stratili voličskú priazeň aj tam, kde mali svoje tradičné bašty. Na rozdiel od víťaza volieb, strany miliardára slovenského pôvodu Andreja Babiša, sa nielen so svojím programom, ale ani so svojou volebnou kampaňou nepresadili.

VLÁDNE KALKULÁCIE

A tu sa dostávame na pole volebných technológií. Podľa povolebných analýz strana Sloboda a priama demokracia (SPD na čele s Okamourom), označovaná za otvorene islamofóbnu, vykradla a povysávala ľavicu robotníkov, kým víťazná strana miliardára Babiša ANO zasa seniorov. Vysoké číslo českých seniorov – voličov nad šesťdesiat rokov, sa rozhodovalo až v poslednom týždni pred voľbami. Bolo ich až okolo tridsaťpäť percent, čo nikdy doteraz v takom počte nebolo. Tým nastali veľké presuny medzi voličmi strán, ktorých správanie bolo doteraz dobre predvídateľné. Ľavicové strany precenili vzťah seniorov, českých dôchodcov k stranám, ktoré tradične volili. Podľa analýzy sociológa Daniela Prokopa zo spoločnosti Median, ktorú uverejnil denník Právo, práve okrsky s veľkou nezamestnanosťou a so silným ľavicovým zameraním v predchádzajúcich voľbách opustili svoju tradičnú sociálnu demokraciu a doteraz vládnu ČSSD tu stratila najviac. Voliči počúvli volanie ANO a SPD,

tie ich mobilizovali a získali pre seba. V prípade Babišovho ANO sa voliči obrátili k osobnosti zaručujúcej vyrovnanosť a schopnosť presadiť program, ktorý je zárukou stability v oblasti dôchodkov, zamestnanosti a zdravotníctva. Škandál okolo trestného stíhania za dotácie na farmu Bocianie hniezdo bol pre nich druhotný. O probléme s procesom o údajnej spolupráci Babiša s bývalou ŠTB ani nehovoriac. Negatívna kampaň proti nemu nezabrala!

DAR K STOROČNICI

Pozoruhodné sú aj výsledky kedysi vládnucej ODS, lebo sa presadila u mestského, osobitne pražského voliča, získala pravcový elektorát a aj sa veľmi obnovil a omladil jej volič. A čo je podstatné, na rozdiel od iných je pre voliča ODS stále dôležitá ideológia, delenie na ľavicu a pravicu. V Bratislave koluje vtip, že Andrej Babiš je slovenským darom pre Čechov k storočnici, k výročiu vzniku prvého čs. štátu. Zaiste, voľby nám umožňujú pohľad späť, s nadhľadom sa môžeme zamyslieť nad storočnicou zásadných rozdielov a protirečení v českej politike a v slovenských záujmoch a potrebách. Nad storočnicou nielen vzájomnosti, ale najmä politickej rozdielnosti. To nezmenilo ani členstvo v Únii. Dnes opäť vidíme, aký je vlastne zásadný rozdiel medzi čechoslovakmi a čechoslovakistami, teda tými, ktorí presadzovali nielen jednotnú politiku, ale aj jeden politický národ a jeden československý jazyk. Český povolebný vývoj demonštruje opäť v historicky úplne nových pomeroch, kde EU a NATO určujú pevný zväzujúci vonkajší rámec, česko-slovenské politické zásadné rozdielnosti. Ale aj nevyhnutnosť schopnosti udržať si rovnocenne unikátne vzťahy. Pre nás z českých volieb plynie aj poučenie, že kritika terajšej podoby kapitalizmu a odpor proti bruselskému neoliberalizmu a rozpiňavosti NATO nesmie vyústiť v spochybňovanie našej štátnosti.

Sociálne inžinierstvo pod taktovkou zahraničia zasiahlo nálady voličov Politické zemetrasenie v Macedónsku

Martin JARINKOVIČ – Foto: internet

Prvé kolo regionálnych volieb v Macedónsku prinieslo pravé politické zemetrasenie. Výsledky potvrdili doterajší kurz krajiny pod vedením novej ľavicovej vlády Zorana Zaeva. Podľa očakávaní analytikov Macedónsko v krátkom čase definitívne zmení nielen svoju tvár, ale aj svoju politickú mapu.

Predvolebná kampaň sa niesla v znamení súboja dvoch najväčších rivalov – Sociálno-demokratického zväzu Macedónska (SDSM) Zorana Zaeva, ktorý po decembrových parlamentných voľbách zostavil spolu s albánskymi partnermi vládnu koalíciu, a Vnútromacedónskej revolučnej organizácie – Demokratickej strany macedónskej národnej jednoty (VMRO-DPMNE) Nikolu Gruevského.

KATASTROFA FAVORITA

Strana niekdajšieho premiéra Gruevského do volieb vstupovala podľa prieskumov ako favorit. Prvé kolo však prinieslo pre jeho stranu katastrofu nevidaných rozmerov. Vo voľbách v osemdesiatich „opštínach“ (okresoch) plus v hlavnom meste Skopje zo štyridsiatich piatich v prvom kole zvolených starostov získalo VMRO len troch, kým SDSM až tridsaťsedem. Vzhľadom na obrovský úspech SDSM, ktorý už nezmení ani druhé kolo v tridsiatich piatich okresoch (očakáva sa rovnaký trend), možno význam volieb skomentovať už teraz. Porážka VMRO odráža niekoľko dôležitých okolností. Zmena vlády po decembrových voľbách vnesla podľa viacerých pozorovateľov výrazné zmeny do macedónskeho mediálneho priestoru, ktoré oslabili práve VMRO. Z médií sa vytratil celý rad

osobností, ktoré výrazne ovplyvňovali verejnú mienku a tvorili politický „think tank“ VMRO, resp. konzervatívneho tábora. Z obrazoviek zmizol Dragan P. Latas, Janko Elkovski, Aleksandar Pandov či prof. Karakamiševa. V súkromnej televízii Kanal 5 skončili populárne relácie Milenka Nedelkovského či Vaska Eftova. Nedelkovski sa presunul na svoj internetový kanál a Eftov po polroku odmlky ohlásil nový začiatok v televízii Alfa, ktorej perspektíva je však, podobne ako v prípade Televízie Nova, neistá – obom totiž hrozí bankrot. Podľa slov Nedelkovského aj Televízia Sitel už dlhšie postupne neutralizuje svoju účasť na spoločensko-politickom zápase, pričom pripomenul, že podobný proces nastal aj v oblasti tlače, a uviedol príklad troch denníkov, ktoré postupne skončili svoju činnosť. Paradoxne, časť konzervatívneho tábora sklamaná Gruevského (ne)riešením politickej krízy sa vyjadrovala už dlhší čas k politike vedenia strany kriticky, ako napríklad už spomínaný Nedelkovski či Mirka Velinovska. Najvýstižnejšie mienku tejto časti intelektuálov vyjadril Boban Nonkovič, ktorý uviedol, že voľby sú úspešným završením sociálneho inžinieringu, zrealizovaného pod taktovkou réžie zvonku. Za hlavného vinníka ľahkého priebehu celej operácie označil práve Gruevského,

ktorý sa podľa neho za celý čas troch rokov trvania politickej krízy nezmohol na jeden aktívny protiťah a pasívnym ústupom z pozícií sa krok za krokom prakticky sám odstavil od moci.

CHYBY V KAMPANI

Príčiny nepochopiteľnej pasívnej hry Gruevského vidí analytička Solza Grčevská v skutočnosti, že podľa nej Gruevski a vedenie VMRO bolo silno vydierané aférou s telefonickými nahrávkami, ktoré Zaevovi posunuli západné tajné služby, čím boli fakticky paralyzovaní. Samotný

ZA OPONOU

Gruevski v štúdiu televízie Alfa prijal zodpovednosť za porážku, príčiny ktorej okrem násilia, zastrašovania a kupovania voličov zo strany SDSM videl aj v zle zvolenej predvolebnej kampani. VMRO v snahe oslovit širšie spektrum voličstva ladiť svoju kampaň občiansky s dôrazom na praktické problémy regiónov, čím znechutilo časť svojich tradičných voličov, ktorí stranu vytrestali tým, že neprišli voliť. Gruevski preto ohlásil návrat k tradícii strany a tradičnej národnej agende. Či to bude stačiť na konsolidáciu VMRO, je zatiaľ polemické, podobne ako aj skutočnosť, či strana bude schopná výraznejšie vzdorovať zmenám chysta-

Doterajší kurz Macedónska potvrdil v kresle premiéra ľavicového politika ZORANA ZAEVA.

ným v dielni socialistov, ktorým voľby dali nový vietor do plachát.

Spolu s víťazoslávnymi fanfárami sa po voľbách z ľavičiarско-liberálneho intelektuálneho a publicistického tábora spustila aj vlna zatiaľ len verbálneho revanšizmu, ohlasujúceho zmeny, vzhľadom na voľby, doteraz slabo mediálne pertraktované.

ČO SA CHYSTÁ?

Veľkých zmien sa dočká Skopje, ktoré bolo celý čas trňom v oku pre nový vzhľad, ktorý mu vdýchlo VMRO. Mnohí estéti sa potešia demontáži pamätníkov dejateľov z macedónskej histórie. Tento osud čaká zrejme aj jazdeckú sochu Alexandra Macedónskeho v centre mesta. Zrušené bude isto Múzeum boja macedónskeho národa za svoju štátnosť, v ktorom bol akcentovaný historický prínos VMRO od 19. storočia. Samotná VMRO zrejme príde o svoju budovu v centre mesta a pre čelných predstaviteľov už starí ľavičiarски hejteri Frčkoski a Ordanoski, zatiaľ len na papieri, chystajú šibenice. Zmeny

sa však nezastavia len pri Skopje a VMRO, ale zasiahnu celý štát. Po voľbách sa očakáva zrýchlené riešenie albánskych požiadaviek – zavedenie dvojazyčnosti na celom území štátu ako prvému kroku k postupnému pretvoreniu štátu na macedónsko-albánsku federáciu. V zahraničnopolitickej oblasti sa očakáva urýchlené riešenie sporu s Gréckom o názov štátu. Zaev súhlasom so zmenou názvu štátu odblokuje cestu krajiny do EÚ a NATO – čo bolo aj leitmotívom celej operácie zmeny vlády v Skopje. Macedónsko nepokryté „dáždnikom“ NATO predstavovalo potenciálnu baštu ruského vplyvu na Balkáne. To, že Zaev je schopný obchodovať s identitou vlastného národa, dokázal už pred lokálnymi voľbami podpísaním memoranda o priateľstve s Bulharskom, v ktorom poprel svojbytnosť macedónskeho jazyka, považovaného Bulharmi za nárečie bulharského. Macedónsko čakajú veľké zmeny, na konci ktorých z mapy zrejme zmizne jeho názov a možno aj samotný štát ako taký.

Naše historické reprezentácie sú bez historickej pamäti alebo národne vykorenené

Kráľ Svätopluk – najväčší klenot starodávnej Nitry

Zhovárал sa Peter VALO – Foto: archiv autora a M. H., Štefan KAČENA

Martin HOMZA (1967) vyštudoval históriu a slovenský jazyk na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. V roku 1995 obhájil doktorskú prácu na tému stredovekých dejín spišsko-malopoľských vzťahov. Jej väčšia časť vyšla knižne v Krakove pod titulom Štúdie z dejín stredovekého Spiša (1998). V roku 2002 sa habilitoval prácou *Mulieres suadentes: Presvedčajúce ženy: Štúdie z dejín ženskej panovníckej svätosti v strednej a vo východnej Európe v 10. – 13. storočí*. Študoval tiež na Jagelovskej univerzite v Krakove (1994), Stredo-európskej univerzite v Budapešti (1995/1996) a v rokoch 2007/2008 pôsobil v Seminári pre stredoveké a novšie dejiny u profesorky Hedwig Röckeleinovej na Univerzite Georga-Augusta (Georg-August-Universität) v Göttingene. V roku 2005 mu za knihu *Terra Scepusiensis: Stav bádania o dejinách Spiša* udelila Jagelovská univerzita v Krakove čestnú cenu Henryka Wereszyckého a Wacława Felczaka za najlepšiu publikáciu k dejinám stredovýchodnej Európy. V roku 2009 vydal spolu so Stanisławom A. Srokom monumentálne dielo *Historia Scepusii, vol. 1: Dejiny Spiša do roku 1526*. V nasledujúcom období táto kniha vyšla aj v poľskom preklade. V roku 2016 vyšiel druhý diel *Historia Scepusii, vol. 2: Dejiny Spiša od roku 1526 do roku 1918*. V roku 2009 spolu s doktorkou Janou Balegovou publikoval slovenský preklad, latinský prepis, faksimile a komentáre Uhorsko-poľskej kroniky. V roku 2010 sa inauguroval na Univerzite Komenského. V roku 2012 mu prezident Slovenskej republiky Ivan Gašparovič udelil titul profesora v odbore slovenské dejiny. V tom istom roku mu poľský prezident Bronisław Komorowski udelil Rytiersky rád za zásluhy o Poľskú republiku. V roku 2013 sa spolu s profesormi Jánom Lukačkom a Nevenom Budakom postarali o vydanie knihy *Slovakia and Croatia: Historical Parallels and Connections (until 1780)*. Ďalšou knihou, ktorú napísal spolu s ďalšími autormi, zväčša svojimi žiakmi, je *Svätopluk v európskom písomníctve*. Kniha vyšla taktiež v roku 2013. O rok neskôr vydal súbor svojich prednášok *Stredná Európa, vol. I: Na začiatku stredoveku*. V roku 2017 vydal v prestížnom holandskom vydavateľstve Brill rozšírenú anglickú verziu *Mulieres suadentes: Persuasive Women: Female Royal Saints in Medieval East Central and Eastern Europe*. V súčasnosti je vedúcim Katedry slovenských dejín Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

• O rúcaní sóch napísal svojho času úžasnú báseň minister kultúry Miroslav Válek. Akoby sa na Slovensku od tých čias veľa nezmenilo. Na Slovensku je to tak. Čo jedna vláda postaví, ďalšia ide zburáť. Preto sa stále zmietať v rovnakom bahne. Pred pár rokmi predseda parlamentu Richard Sulík chcel odpratať sochu Svätopluka. Pre zdanie objektívnosti a na ospravedlnenie svojho politického rozhodnutia vytvoril „odbornú“ skupinu historikov. Na ich odporúčanie potom zo štítu odstránili dvojkríž a z nápisu slovo kráľ. V médiách sa objavili názory, že načo stavať takéto sochy...

Podobné sochy sa v strednej Európe nachádzajú všade. V Gdansku v tom istom čase ako v Bratislave odhalili sochu Svätopluka II. Veľkého Pomoranského a nikomu to neprekážalo. Pokiaľ ide o historizujúcu časť, môžeme si porovnať, kde sa končí historizmus, pseudohistorizmus a začína sa moderna. Trebárs socha sv. Štefana na Budínskom kopci. Má na hlave korunu, ktorú v živote na hlave nemal, a žezlo, ktoré mu takisto nepatrí. Je to historická pseudoštylizácia, ale socha stojí a nikto ju nespochybňuje. Alebo Myslbekovo súsošie so sv. Václavom, v ktorom Česi prezentujú svoju pamäť. Čo na tom, že hlavného hrdinu kompozície Václava nemožno doložiť dobovými prameňmi. O historicosti jeho starej mamy (baby) Ludmily, ktorá tam je tiež, možno pochybovať rovnako. Okrem toho tam stojí sv. Prokop. Podľa výskumu Petra Kubína z Prahy tiež nie historická osoba. Sv. Vojtech je tam proti svojej vôli. Z Prahy ušiel dvakrát. Pôvodné miesto uloženia relikvií bolo v Katedrále, ktorá nesie jeho meno v poľskom Gniezdne. Sochu svätého Václava nezabudli Česi postaviť ani v Košiciach. Stála tam asi až do roku 1939.

• Hovorí, že Kulichov Svätopluk je primoderný...

Chodte do Veľkého Trnova. Uvidíte sochy bratov Asenovcov v hypermodernej a maxi podobe. Moderné sochy Alexandra Macedónskeho, ktorý nemal takmer nič spoločné s dnešnými Macedóncami, sú v Skopje. V Brne postavili nedávno štylizovanú sochu moravskému markgrófovi Joštovi. Svätoplukovu sochu treba chápať v tomto kontexte... Nuž, a zdedenie dvojkríža, nášho historického i štátneho symbolu na základe heraldického argumentu, že sa „podobá“ na dvojkríž Hlinkovej gardy, je hanebnou nehoráznosťou. Všetky dvojkríže sa

Jazdecká socha kráľa Svätopluka na Bratislavskom hrade od národného umelca Jána KULICHA, ktorý na nej pod bezprecedentným tlakom bývalého predsedu NR SR Richarda Sulíka – aby vôbec mohla na čestnom nádvorí zostať – musel prekryť slovenský dvojkríž.

totož podobajú na dvojkríž Hlinkovej gardy a dvojkríž Hlinkovej gardy sa podobá na všetky dvojkríže. Znamená to, že ich treba tiež zdedniť? Znamená to tiež zakázať lotrinský dvojkríž, symbol národného odporu Francúzov proti nacistom? To tu bolo v časoch Novotného... Slováci sú citliví na svoj symbol, tak ako každý historický národ. Bohužiaľ, naše politické reprezentácie sú bez historickej pamäti alebo dokonca národne vykorenené.

• Aké sochy Svätoplukov existujú?

Je ich niekoľko. Ako som povedal, okrem sochy Svätopluka I. Nitrianskeho v Bratislave má svoju sochu aj Svätopluk II. Veľký Pomoranský v Gdansku. Krstný syn Svätopluka I. Svätopluk Lotrinský má sochu v kúpeľnom meste Bad Müstereifel v Nemecku. Posledný lotrinský kráľ je spodobnený aj na zlatom reliéfe na náhrobku Karola Veľkého v Aachene (medzi cisárom Henrichom III. a Henrichom V.,

teda na mieste prekliateho cisára Henricha IV.). Baroková socha Svätopluka I. je tiež v Lošticiach na severnej Morave. Svoju náhrobnú reliéfu dosku má však aj Svätopluk I. Olomoucký v Katedrále svätého Václava v Olomouci. Ešte je tu aj smutná socha sediaceho Svätopluka I. Nitrianskeho od Ludmily Cvenegrošovej na Devíne...

• Vedú sa diskusie, či bol, alebo nebol kráľ...

Moravský historik Lubomír Havlík v roku 1994 vydal knihu *Svätopluk Veliký, kráľ Moravanů a Slovanů*. Nik z českých historikov neprotestoval, no len čo niekto s touto myšlienkou príde na Slovensku, spustia sa zlostné mediálne prehánky. Povedzme si na rovinu. Svätopluk je kráľom podľa základných pravidiel historickej kritiky, o jeho kráľovskom titule píše dva od seba nezávislé pramene. List pápeža Štefana V. je napísaný „Svätoplukovi, kráľovi Slovanov“ a kráľovskú hodnosť Svätopluka

Profesor Martin HOMZA prináša presvedčivé svedectvo o kráľovi Svätoplukovi.

potvrďuje aj dobová ríšska kronika – kronika Reginona z Prümü. Ak by sme postupovali tak, ako to robia odporcovia kráľovského titulu Svätopluka I. Veľkého, potom môžeme spochybniť aj kráľovský titul Boleslava Chrabrého, ktorý dokladá len jeden prameň, nehovoriac o titule Štefana, o ktorom sa píše len nepriamo, že mu cisár Oto III. poslal kráľovské insígnie. Aké to boli insígnie, nevieme. V oboch prípadoch viac ako historická kritika kráľovský titul dokladá historická tradícia a tá o kráľovskom titule Svätopluka nepochybuje.

• Čo svätý Václav?

Postavu českého vládcu menom Václav dobové pramene nepoznajú. Jej kontúry boli kreované ex post, retrospektívne, najskôr od poslednej tretiny 10. storočia, teda takmer päťdesiat rokov po jeho údajnej smrti. Ide teda o legendárnu figúru. Logika kreovania hrdinu takéhoto typu v určitom historickom čase nebýva podriadená historickej pravde, ale dobovými potrebami objednávateľov textov, ktoré jeho príbeh podávajú. Tou hlavnou bolo ideové ukotvenie novovzniknutých českých cirkevných ustanovizní – Pražského biskupstva a ženského benediktínskeho Kláštora svätého Juraja na Pražskom hrade, na vlastnú historickú tradíciu. Tú predtým nemali alebo ju nemali takú, akú by ju chceli a potrebovali mať, preto si ju „dorobili“. Tieto inštitúcie pomáhali kreovaním novej pamäti o vládnucem rode Čechov, udržaniu a ospravedlneniu jeho moci. Kodifikácia nového českého výkladu dejín však prišla až v časoch kronikára Kosmasa, teda na sklonku 11. a začiatkom 12. storočia. Po ňom ju rozvinul takzvaný Kristián. Nešlo o jedinečný historický jav, ako by si niekto myslel. Nové dynastie v stredovýchodnej Európe – česká, uhorská, poľská, kyjevsko-ruská, srbská a iné, sa etablovali vo veľkej európskej konfrontácii medzi cisárom a pápežom, ktorá im priniesla novú prestíž, ale s ňou aj otázku definovania vlastných začiatkov. Každá moc má tendenciu opodstatňovať samu seba a vytvára si preto historické konštrukcie. Optimálnym stredovekým spôsobom bola sakralizácia vlastných koreňov. Na tento cieľ podľa saských vzorcov Otovcov a Karolovcov bol dotvorený obraz svätého Václava.

Ústami Kosmasa české elity vymysleli Přemysla a k nemu aj Bořivoja. Slávny Bořivoj, údajne prvý český kresťanský knieža, sa v Kosmasovej narácii nie náhodou objavuje vedľa Svätopluka I. Nitrianskeho. V čase, keď mal byť Bořivoj

pokrstený, mizne Svätopluk podľa Kosmasa uprostred svojho vojska... Je to účelová kompozícia vytvorená na úkor Svätopluka. Podobne sú nastavené aj dobovo kreované historické konštrukcie arpádovské, piastovské, ale aj rurikovské. Sú v mnohom partikulárnymi antitezami proti pôvodnej mojmirovskej, univerzálne slovenskej, svätoplukovskej narácii.

• V akých iných prameňoch sa vyskytuje Svätopluk?

Na rozdiel od Arpáda, Václava, Bořivoja je Svätopluk reálna historická osoba doložená vysokým počtom dobových prameňov. Sláva najväčšieho kráľa Slovanov však bola taká, že sa po jeho smrti stala predmetom ďalších literárnych spracovaní i ľudových rozprávání v širokom európskom priestore od Konštantínopolu až po Škandináviu. Od dnešného Holandska až po Kyjevskú Rus.

• Meno Svätopluk teda nie je ojedinelé...

Osobné vlastné meno Svätopluk je najčastejším menom v slovenských dynastiách do konca 13. storočia, ale vyskytuje sa aj neskôr. O niečo menej ako Svätopluk bolo už len Rastislavov. Tých máme iba na Kyjevskej Rusi. Adaptáciou mena Rastislav je Boleslav, ale, a to je tiež zaujímavé, aj Václav. Okrem iného to dokrešuje skutočnosť, že Přemyslovci sú vedľajšia línia Mojmirovcov. Podobne takzvaní Arpádovci sú dynastiou, ktorá je pokrvená, taktiež po ženskej línii, spojená s ústrednou dynastiou podunajských Slovanov. Aj medzi potomkami údajného Arpáda sa totiž nachádzajú typické kniežacie slovenské mená, ktoré nazývame zložkové alebo bitemanické. Ide o mužské mená s koncovkou -slav. Vladislav, čo Maďari nevedeli vysloviť, preto vypustili spoluhlásku v. Ladislav je meno typicky mojmirovské. Nitrianske knieža Michal má syna (V)ladislava Lysého a ten má syna Domoslava. Nitrianske knieža Vazul (Bazileos, to jest Vladimír) má syna Vojtecha – Bela, a ten má zasa syna Ladislava I. (svätého). Práve tieto zložkové mená sú dôkazom o matrimoniálnom prepojení novej dynastie na Dunaji s Mojmirovcami. Meno Svätopluk sa na sklonku 10. storočia objavuje aj na dvore poľských, ako i kyjevsko-ruských vládcov. Je to jeden zo synov Mieška I. i Vladimíra Veľkého. Rozumieť tomu však treba tak, že nejde len o meno, ale o politický program toho, ktorý o pridelení takéhoto mena rozhodoval. Návrat k menu Svätopluk treba totiž chápať aj ako návrat k myšlienke Regnum Sclavorum – Kráľovstva (všetkých) Slovanov.

Ďalšia vlna osobných vlastných mien Svätopluk sa objavuje v súvislosti s veľkým európskym i so svetovým zápasom o investitúru, teda o to, kto smie uvádzať biskupov do úradov – či pápež, alebo cisár. Tu sa objavuje po prvý raz meno Svätopluk aj v takzvanej dynastii Přemysla. Najsilnejšie moravské knieža Oto Olomoucký ho dal svojmu synovi, ktorého mu porodila Eufémia, dcéra nitrianskeho kniežata a neskoršieho uhorského kráľa Bela I. a sestra nitrianskych kniežat a neskorších uhorských kráľov Gejzu I. a Ladislava I. Ak mal niekto za matku nitriansku princeznú a za otca moravské knieža, ťažšie vybrať lepšie meno, ktoré by naplnilo ambície moravského vládcu. Bol to totiž práve Svätopluk I. Veľký, ktorý si podrobil Prahu. No a Prahu si nakoniec podrobil aj Svätopluk I. Olomoucký. Zhruba v čase, keď sa narodil Svätopluk Olomoucký, to jest po polovici 11. storočia, novému kyjevsko-ruskému kniežatu Izjaslavovi porodila manželka Gertrúda, sestra poľského vládcu Boleslava II. Štedrého, syna a dala mu rovnaké meno

(Pokračovanie na str. 7)

Na medirytine Jeana LECLERCA je Svätopluk zobrazený ako kajúcny mních.

(Dokončenie zo str. 6)

Svätopluk. Do dejín vstúpil ako Svätopluk II. Michal (Izjaslavovič). Nebolo by na tom nič zvláštne, keby sestra Gertrúdy Richéza nebola manželkou nitrianskeho vládcu Bela I. V širšej rodine vládcov strednej a stredovýchodnej Európy vidíme podobnú situáciu, akéj sme boli svedkami okolo roku 1000. Ani teraz nejde len o meno, ale o politiku. Celá stredovýchodná Európa (okrem vlastných Čiech, ale nie Moravy) stojí v čase veľkého pápeža benediktína Gregora VII. na strane pápežstva proti cisárstvu. Vzdelané kruhy klerikov v nitrianskom kláštore svätého Hypolita práve v tomto čase, zaiste nie náhodou, generovali pozitívnu povest' o Svätoplukovi I. Nitrianskom, ktorú zapíše a na české potreby adaptuje zmieneny Kosmas. Rovnako nie je náhoda, že v západobalkánskom slovanskom prostredí, ktoré zvrhne nadvládu Byzancie a obráti sa o podporu k Rímu, iný latinský klerik, ktorého možno nesprávne, ale zaužívané voláme presbyter Diocletianus alebo tiež pop Dukljanin, píše povest' o korunovácii kráľa Slovanov – Svätopluka, rímskym nunciom Hadriánom, a to podľa vzoru „rímskych kráľov“ na podnet pápeža Štefana V.

• Svätoplukovská legenda sa rozpráva na dvoroch rôznych vládcov.

V Konštantínopole ju rozpráva Konštantín VII. Porfyrogenetos. Na dvore uhorských kráľovien vo Vespréme rozprávali vlastnú legendu. V Sasku o ňom rozprával Thietmar z Merseburgu, ktorý ho v súlade so skutočnosťou, že obsadil aj český prestol, chápe ako českého vládcu. Osobitná svätoplukovská legenda vznikla aj v Kyjevskej Rusi, kde sa meno Svätopluka usúvzťažnilo so Svätoplukom I. Prekliatym, synom svätého Vladimíra, ktorý mal zabiť svätého Borisa a Gleba, ale aj s archanjelom Michalom. Ako je totiž Svätopluk vodcom, silou a ozdobou pozemských plukov, nebeské vedie a ozdobuje práve archanjel Michal. Z tohto dôvodu kresťanskou obdobou mena Svätopluk bolo meno Michal. Michalom je však aj objednávateľ spisu o Kráľovstve Slovanov od popa Dukljanina, no a pápež Gregor VII. ho tituluje ako Kráľa Slovanov. Zabúdať nesmieme ani na nitrianskeho Michala, brata Vazula (Bazilea, Vladimíra).

• Ešte je tu zmienená Nitrianska legenda, ktorú zapísal Kosmas.

Nitrianska elita šírila históriu neporaziteľného vládcu (rex victoriosus) – kráľa Svätopluka, ktorý neumrel, len zmizol ako kráľ Artuš, ale sa raz vrátil. S tým súvisí aj legenda o jeho meči, ktorý zakopal prv, než došlo k jeho premene na eremitu – kráľa kajúcnika. Pravde-

podobne sa práve tento meč znovu objavuje pri opísaní kráľa Štefana pred zápasom s Kopánom, kniežatami Hontom a Poznanom z Nitrianska. Symbolicky povedané „mečom z Nitry“ bolo zjednotené Uhorské kráľovstvo, či to už bolo za Štefana I., Bela I., Gejzu I., alebo jeho brata Ladislava I. „Svätoplukov ľud“, ako Slovákov aj neskôr nazývajú barokové pramene, je preto konštitutívny národ Uhorského kráľovstva a zmienení vládcovia Nitry neurobili nič iné než to, čo pred nimi už urobil Svätopluk Nitriansky.

• Teda Svätoplukov meč existuje?

To ťažko tvrdiť na sto percent. V relikviárnom poklade Pražského arcibiskupstva však je pod menom Gladius beati Stephani regis (Meč svätého Štefana Kráľa) uložený meč, ktorý by ním mohol byť. Po prvý raz je zaznamenaný v inventári korunovačného pokladu, známeho dnes pod menom Svatovítsky poklad Pražského hradu za vlády Karola IV. v roku 1355. Podľa odborných analýz pochádza z čias Karolovcov, čo okrem jeho formy dokazuje i nápis +ULFBERTH+. Dielňa s takouto značkou pracovala v porýnskej oblasti aj v období kráľovania Svätopluka I. Meč svätého Štefana je starší ako vládnutie prvého uhorského panovníka. To vyvoláva celý rad otázok. Najmä ak uvážime, že samotný Gladius beati Stephani regis nie je špeciálne cennou prácou, ale rozšíreným mečom. Jeho osobitosť musela prameniť z výnimočnosti vlastníka. Zároveň treba povedať, že ide o meč z kategórie „siegringende Schwerter“ – teda „víťazstvosúčiacich mečov“. Do Prahy ho v čase panovania Štefana V. priniesla dcéra Bela IV. Anna, ktorá sa obávala svojho brata. Jej dcéra Kunigunda bola totiž manželkou Přemysla Otakara II. a jej brat bol v tábore jeho protivníkov. Do Prahy pravdepodobne odniesla aj ďalšie uhorské kráľovské insignie. Väčšina z nich sa vrátila do Uhorska, ale meč tam ostal. Ide o bežný meč, ktorý bol v polovici deviateho storočia dostupný od Fínska až po balkánske krajiny. Vzácná je na ňom iba slonovinová rukoväť. Otázka je, ako sa mohol dostať Štefan k takémuto meču na konci 10. storočia. Pointa je v rituálne právnom akte odovzdávania meča. Ak niekto dostal meč, dostal aj práva jeho pôvodného vlastníka. Svätopluk ovládal Nitriansko i Zadunajsko. Štefan šiel poraziť zadunajského Kopána. Mečom ho pred prekročením Dunaja opásali nitrianski veľmoži Hont a Poznan. Začiatky týchto rodov sú preduhorské. Celá vec je však čisto hypotetická. Dodám však, že rovnako hypotetická ako to, že svätý Václav

nosil helmu a železnú košeľu, ktorú mu dnes pripisujú, nehovoriac o korune svätého Štefana.

• Aká je história zobrazovania Svätopluka?

Prvé spodobenia Svätopluka pochádzajú zo 14. storočia. Dve silné obrazové prezentácie máme v kvalitných vyhotoveniach k dvom špičkovým naračným textom svojej doby. Jedna sa nachádza v tzv. Obrázkovej kronike, ktorá vznikla na dvore kráľa Ludovíta I. Veľkého, druhá v latinskej verzii českej Kroniky takzvaného Dalimila. V prvej kronike je stvárnená ďalšia svätoplukovská legenda, podľa môjho názoru v rámci všetkých svätoplukovských legiend tá najčernejšia. Zmyslom jej generovania bolo totiž zosmiešniť Svätopluka a zároveň zdôvodniť práva nových feudálnych pánov (uhorskej šľachty) vykorisťovať svojich poddaných na základe „práva víťazov“. Iluminátor však Svätopluka paradoxne nekarikoval, ako to urobil autor textovej predlohy. Svätopluka, ktorý na obrázku predáva krajinu za bieleho koňa prichádzajúcim Uhrom, zobrazil s nečakanou mierou honoru. V reprezentatívnej podobe ho posadil na trón v nádhernom červenom rúchu s červenými topánkami. Dal mu do ruky žezlo a na hlavu mitru, čo je zdôraznenie nielen kráľovskej, ale aj cirkevnej hodnosti. V tejto podobe by sme ho mohli vytesať do kameňa a postaviť na ktoromkoľvek mieste Slovenska. Druhé je v obrazovej a latinskej Dalimilovej kronike. Česi ju nedávno kúpili z Paríža. Tam je spracovaná legenda Svätopluka – mnícha s optikou rozvinutej rytierskej kultúry v 14. storočí. Svätopluk tu vystupuje v dvoch kompozíciách. V mníšskom hne dom rúchu, ale zato so zlatou korunou na hlave obhájuje svoje práva na manželku z rodu Karolovcov, sestru Arnulfa, pred samým cisárom a na druhej, v ktorej s mečom a štítom v rukách svoju pravdu obháji v boji.

• Potom sú tu aj spodobenia Svätopluka z konca 16. storočia.

S knižnicou prichádza možnosť využitia prvých drevořtov. Autor knihy o Slávnom Moravskom markgrófstve Bartolomej Paprocký má dve krásne archetypálne podoby Svätopluka kráľa s korunou a moravskou orlicou. Zrejme práve toto stvárnenie poslúžilo ako predobraz slávnej medirytiny vo Fándlyho Krátkych dejinách slovenského národa. Na ďalšom, o pár rokov mladšom spodobení svätoplukovej legendy je Svätopluk kráľ, ktorý v Nitre „uprostred svojho kráľovstva“ odchádza do ústrania, stáva sa eremitom a mení kráľovskú hodnosť za ticho, modlitbu a za Boha. Tento motív sa stal populárny vďaka papežovi Piovii II. (Eneas Silvio Piccolomini, ako znelo jeho pôvodné meno). Ten v 15. storočí vo svojej Českej histórii znovu prepísal starý príbeh Nitrianskej svätoplukovej legendy, známej od čias Kosmasa, a aktualizoval ho tak, aby Svätoplukov kráľovsko-mníšsky obraz vyhovoval všetkým ďalším potrebám kritikov reformných cirkevných pohybov. Štal sa podkladom na vytvorenie kultu svätého Svätopluka – Vyznávača (rex confessor), ktoré poznajú všetky kompediá slávnych svätcov významných rekatolizačných rádov s jezuitmi na čele. Spodobenie kráľa kajúcnika a mnícha (rex peccator paenitens et monachus) je veľmi populárne najmä v 16. storočí, keď podľa vzoru Svätopluka veľký bojovník proti protestantizmu, cisár ríše, nad ktorou slnko nikdy nezapadá, Karol V. prežil posledný rok života ako kajúcnik v modlitbe. O takmer ideálne stvárnenie takejto predstavy Svätopluka sa postarali hvezdy dobovej medirytiny Johan Sadelier, Tomas van Leu a Jean Leclerc.

Zväčša ich zaplatili Habsburgovci a privítali s radosťou následníci svätého Petra v Ríme. Potrebovali ideál stredoeurópskeho vládcu lojálneho Rímu a zároveň Slovana, keďže stredoeurópska časť Habsburskej dŕžavy bola, a do svojho neslávneho konca aj zostala, väčšinou slovanská. V tomto môžeme s Jurajom Papánkom zopakovať: „Aké šťastie, že boli pri Bratislave Bavori porazení, lebo len vďaka tejto ‚felix culpa‘ (šťastnej vine) sa mohli Habsburgovci stať dedičmi idey Svätoplukovho Regnum Sclavorum, čiže Kráľovstva Slovanov.“

• Na Západe uctieujú Svätopluka Lotrinského.

Toto je dôležitý moment v stredoeurópskych dejinách. Niet pochybností o tom, že Svätopluk vyšiel z Nitry, pochádzal teda od najarchaickejšej slovanskej dynastie, ktorej korene siahajú azda až na koniec 5. storočia. Jeho regnum (kráľovstvo, dŕžava) je však Nitrianske. O Nitre hovoríme ako o samostatnej krajine v rámci toho, čo nesprávne, ale zaužívané voláme Veľká Morava. Nitra mala osobitné postavenie, čo Svätopluk jednoznačne preukázal, keď s Karolmanom v roku 869 uzavrel separátny mier na úkor Rastislava. Keby nemal na to kompetencie, tak by to nemohol urobiť. Česi a moravskí kolegovia to neradi počujú, ale práve to svedčí o dôležitosti Nitry, ktorá svoje postavenie nestratila ani po vyhnaní Přibinu, skôr naopak. Ako som naznačil, Mojmirovci, na rozdiel od takzvaných Přemyslovcov alebo takzvaných Arpádovcov, sú doložení ako dynastia už v 9. storočí. Svätopluk je jej najväčším mužom a najväčším klenotom starodávnej Nitry. Práve jemu sa dostalo cti, že bol povýšený do rangu najvyšších hodnostárov obnoveného rímskeho impéria. Forhaimský mier v roku 874 s Ludovítom Nemcom bol totiž potvrdený sobášom s Arnulfovou sestrou, vnučkou Ludovíta Nemca a prapravnúčkou Karola Veľkého. To je podstatná vec. Svätopluk sa tak dostal do rodiny európskych vládcov, čiže do rangu „Bohom vyvolených“ vládcov – kráľov kresťanskej Európy. Pri príležitosti sobáša sa stal najstarší syn nevestiného brata Arnulfa krstným synom Svätopluka. A nielen to, práve narodený Karolovec bol pokrstený rovnakým menom. Meno Svätopluk tak preniká do uzatvoreného systému kráľovských mien najslávnejšej dynastie európskeho Západu. Svätopluk Lotrinský alebo aj Susterenský, podľa mesta Susteren, v ktorom je pochovaný, je posledný lotrinský kráľ. V susterenskej krajine, ktorá je súčasťou Holandska i Nemecka, má osobitný kult. Volajú sa o ňom piesne. Existuje jeho hrob i relikvie. Svätopluk Lotrinský je známou historickou osobnosťou. Zachovali sa jeho donácie na prospech cirkvi. Poznáme jeho pečať. Na rozdiel od krstného otca nebol víťazný. V bitkách ho prenasledovala smola. Nebol ani vzorom kresťanských cností, lebo ako iní vládcovia miloval ženy. Bol však veľkým dobrodincom cirkvi, čo rozhodlo v jeho konečnom hodnotení, prinieslo mu prívlastok svätosti ako kráľovi vyznávačovi – rex confessor. Takým bol aj náš Svätopluk, ktorý založil kláštor sv. Hyppolita v Nitre a spolu s Vichingom kláštor a azda aj Kláštor sv. Benedikta v Hronskom Beňadiku.

• Aký nápis by ste privítali na Svätoplukovej soche?

Len historicky. Rex Sclavorum, čo znamená kráľ všetkých Slovanov, teda aj Slovákov, ale aj kráľ národov, ktoré obývali dnešné Slovensko, Maďarsko, Srbsko, časti Rumunska, Česko, časť Nemecka, veľkej časti Poľska a Ukrajiny.

FEJTÓN

Marcel prišiel z mesta vždy na jar, keď už neboli mrazy, pozrieť sa, čo pani Zima na rodičovskom dome vyparatila. Lebo raz odpadli kachličky na verande, inokedy bolo treba podsypať piesok pod dlaždice, ktoré sa po sychravej jeseni a následnej zime začali hýbať pod nohami. Ošetril lavičky, vybrúsil časti dreva, niektoré aj vymenil a natrel ich farbou, aby korešpondovali s ostatnými. Jedným slovom Marcel bol majster.

Na diviaky sme krátky

Z náradia mal takmer všetko, a čo náhodou nemal, poznal kolegov, ktorí mu to požičali. Pochopiteľne, to, čo mal, zaberalo väčšinu pivnice, takže jeho manželka sa zavše sťažovala, že má tam vela harabúrd a ona nemá kde dávať kompóty, lečá a iné zavareniny. Aby bol pokoj v dome, po každej takejto výmene názorov vyniesol čosi už nepotrebné do odpadu a ešte častejšie do chatky, ktorú mu prenajal známy, práve skúšajúci šťastie na Západe. Marcel i jeho manželka síce žili v činžiaku, ale celý čas snívali o tom, ako by im bolo v dome na dedine.

Raz, práve keď Marcel natieral lavičky, volal mu ktosi, že v jeho prenajatej záhrade sú volajáci votrelci. Majster zbledol, rýchlo zbalil farby a s ospravedlňujúcim úsmevom nasadol na bicykel. Jusko v duchu trochu nadával, lebo počasie bolo ako vystrihnuté a v najbližších dňoch malo pršať, ale čo sa dalo robiť, lavičky budú musieť počkať. Ani neočakával, že sa Marcel v ten deň ešte vráti. A tak sa aj stalo. Marcel sa ukázal až ďalší deň ráno usmiaty od ucha k uchu.

„Predstav si, pri chatke sa potuloval diviak. Našťastie, mal som voľajaké petardy, čo ešte zvyšili z vitania roka, a hodil som ich do kríkov. Doteraz počujem kvikot divjej svine. Tá už skoro nepride,“ vyriekol bohorovne a pustil sa do práce, ktorú včera prerušil. Našťastie, aj meteorológovia sa vo svojej predpovedi seklí, takže nátery mohol dokončiť. Práve keď sa podvečer obaja dôchodcovia dohadovali, čím zajtra naplepiť dlaždice, ktoré neprežili zimu a odpadli, zazvonil mobil s podobnou poplašnou zvesťou ako včera. Marcel znova sadol na bicykel. Asi to bolo niečo vážne, lebo ďalší deň neprišiel. Jusko mu volal, ale po tom, čo mu Marcel iba sucho oznámil, že dnes nemôže, sa už nevyzvedal ani nenaliehal. Veď Marcel príde...

Aj prišiel. Po dvoch dňoch. Pod očami mal tmavé kruhy, tvár opuchnutú, nevyspatú, s malými očičkami.

„Bolo to čosi strašné,“ rozhovoril sa. „Diviaky opäť prišli. Ten z prvej návštevy bol len ako prieskumná hliadka. Po ňom prišla divá sviňa s mladými. Vyhrabali všetky posadené zemiaky. Porozprali to tak, že pokojne by sme dnes s manželkou mohli sadit...“ Marcel bol tvrdý chlap, ktorého formovala ťažká robota po stavbách, no teraz mal slzy na krajíčku. A musel sa vyhovoriť: „Petardy sa minuli, a aj keď sused strieľal puškou do vzduchu, prascom to bolo jedno. Akoby vedeli, že v tomto čase ich nemožno loviť, bezstarostne hodovali na zemiakoch. Manželka zo zúfalstva chcela ísť s palicou medzi nich, ale, našťastie, som ju zastavil. Na diviaky sme jednoducho krátky...“ zakončil hororové informácie Marcel. V ten deň už nič na dome a v záhrade neopravoval. Jusko doniesol ploskáčiku borovičky, ktorú mal jeho priateľ rád, a naliať. Jemu i sebe. Ani si pritom neštrngli.

Marián ŠIMKULIČ

BESEDNICA

V týchto dňoch aktuálne rezonuje medzi „národom“ téma, ktorá pootvorila Pandorinu skrinku o tzv. slovenskom pôrodnictve. Zámerne píšem takzvanom, pretože na tento dokumentárny film mladej poslucháčky vysokej školy dá sa pozerat' z viacerých uhlov. Tendenčný, keďže súčasná atmosféra je nastavená dosť nepriateľsky proti lekárskejmu stavu, preto akákoľvek poznámka, názor, ktorý kamera zaznamenala, je viac-menej negatívne orientovaný na konkrétnych pôrodníkoch. Tá pozitívna stránka filmu, ak by bola naozaj korektná a novinársky čistá, tak ako je to zvykom u nás ešte niektorých novinárov, mala byť dotiahnutá do detailov.

Kto zlyháva?

Podľa médií je tento film už v skutočnosti za hranicami Slovenska. Ak je to tak, asi to bola objednávka! V takom prípade ide tu o cieľnú diskreditáciu slovenských lekárov. V tom prípade si musíme položiť otázku: Komu to prospieja? Uvedený druh filmovania si vyžaduje súhlas každého lekára a aj každej pacientky. Tiež by mali mať možnosť najmä samotní aktéri vidieť hotový film a povedať svoj názor. Sama som matka, prešla som rôznymi spôsobmi pôrodov. Spomienky na príchody mojich detí i na prácu lekárov sú jednoznačne korektné. Je pravda, že vedľa mňa sa sem-tam vyskytli aj také ženy, ktoré revali, nadávali... Tie sestričky tlmili. Domnievam sa, že ešte aj pôrody sú o istej úrovni nás žien, našich spôsoboch i samotných prejavoch...

Príchod dieťaťa na svet je pre ženu ten najkrajší a najtrvácnejší pocit. V kontroverznom dokumente zachytila filmárka sporné praktiky na pôrodných sálach, ako aj výpovede, z ktorých mnohých zamrzí. Keďže pracujem v médiách a vyučujem na vysokej škole predmety, ako je asertivita, komunikácia, public relations v praxi a iné, nedá mi zamyslieť sa nad tým, prečo absentuje dôvera pacientov k lekárom? Potom nech sa nečudujú, že aj konkrétny film sa spracoval istým spôsobom tendenčne, kde jednoznačne lekári vystupujú ako negatívni „hrdinovia“. Ľudia vďaka internetu majú v dnešných časoch dostatok informácií. Či sú všetky pravdivé, je otázne. Možno v časovom strese lekári nemajú trpezlivosť pacientke zdĺhavo čosi vysvetľovať, navyše keď existuje prípravná fáza na materstvo. Aby pacient nebol nespokojný, musí lekári pôrodníci zvoliť primeraný spôsob komunikácie. Ako sa ukazuje, vzťah lekár – pacient mal by veľmi skoro prejsť „generálnou opravou“. Prostredníctvom praktických príkladov treba aj doktorov učiť, ako komunikovať s pacientmi pri rôznych ochoreniach, ako aj s pracovníkmi médií. Sú isté pravidlá, ktoré sa musia dodržiavať. Samotný personál musí byť pravidelne školený v asertívnom správaní sa. Lekár bez štipky empatie nemá čo robiť na pôrodnej sále.

Na tlačovej konferencii lekári hovorili o komforte pre mamičky, o modernizácii prostredia, o rekonštrukcii kliniky a oddelenia, no nehovorili o tom najdôležitejšom – o asertívnom správaní sa. Ak sa zvolí správny spôsob komunikácie, nie prepúšťanie lekára zo zamestnania, potom budeme môcť hovoriť slovami Karla Gotta: „Když se to umí, je to hračka. A když ne, je to trápení...“

Eva SISOVÁ

Európska centrálna banka už nechce prehlbovať slabiny spoločenstva Euro rozhodne o užšej integrácii

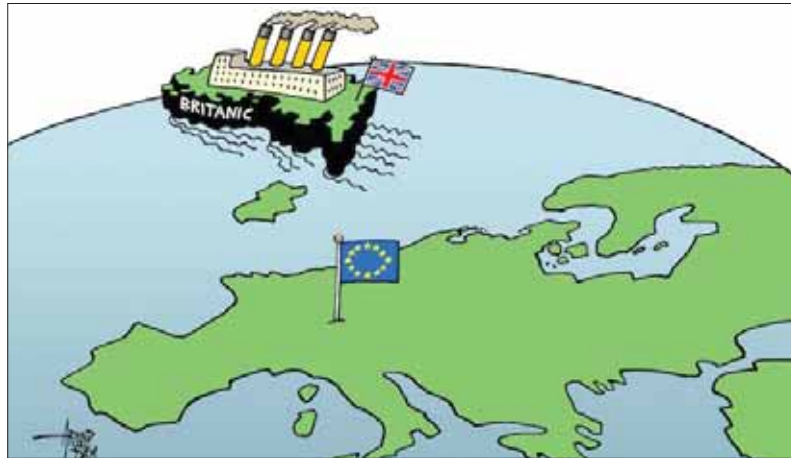
Róbert HÖLCZ – Karikatúra: ZATL

Najväčším problémom eurozóny je jednotná úroková sadzba ECB, ktorá nikdy nebude vyhovovať všetkým jej členským štátom, ktoré charakterizuje aj rozdielna úroveň ekonomiky. Niektoré si na medzinárodných finančných trhoch požičiavajú viac peňazí, čím sa zvyšuje ich zadlženosť. Ak sa však zvyšujú deficity oboch rozpočtových ukazovateľov k HDP, sú ich ďalšie pôžičky stále drahšie. Preto bola, ako napríklad v prípade Grécka, nevyhnutná pomoc od ostatných štátov eurozóny. Treba však povedať, že nie vždy to bolo vlastnou vinou dotknutých krajín. Určitý podiel na ich narastajúcej zadlženosti mala aj nevhodná úroková sadzba ECB, a preto sa čoraz viac hovorí o potrebe eurozónu zreformovať.

Všetky členské štáty eurozóny uplatňujú pri zostavení štátneho rozpočtu vlastnú fiškálnu politiku, ktorá nie je v súlade s nadnárodnou menovou politikou ECB, a teda nemusí im vyhovovať vopred stanovená základná úroková sadzba. Tento handicap eurozóny môže byť dôvodom, prečo nie všetky členské štáty EÚ sú zároveň aj členmi eurozóny, pritom sa na to pri vstupe do EÚ po splnení maastrichtských kritérií zaviazali. Lúčiaca sa Británia i Dánsko dostali doživotnú výnimku, čo v každom prípade zjednodušilo terajší odchod Británie s EÚ, napokon je to akási výhoda pre všetkých. Ak sa však euro má stať menou celej EÚ, musí aj podľa predsedu Európskej komisie J. Junckera, ktorý v európskom parlamente nedávno referoval o stave Unie, dôjsť k reforme eurozóny.

■ INTEGRUJÚCE EURO

Nebudeme špekulovať, či to súvisí s diskusiou o viacrýchlostnej Európe, či európskom jadre, ale podľa všetkého nečlen eurozóny nebude v európskom jadre aj preto, že spoločná mena euro má byť dôležitým integrujúcim prvkom. A tak sa už len

čaká na výsledky blížiacich sa nemeckých parlamentných volieb, v ktorých sa očakáva zvolenie doterajšej nemeckej kancelárky, a teda aj pokračovanie nemecko-francúzskeho tandemu, bez ktorého sa reforma eurozóny neuskutoční. Treba však povedať, že niečo už funguje – ako trebárs Pakt stability a rastu, zatiaľ však bez uplatnenia sankcií voči krajinám, ktoré nehľadia na prekračovanie rozpočtových deficitov. V niektorých členských štátoch,

tiež aj na Slovensku, prijali zákony o dlhovej brzde, ktorými sa mala zvýšiť zodpovednosť za dodržiavanie deficitov, čo nie všade (na rozdiel od nás) rigorózne dodržiavajú. Tiež treba zohľadňovať všetky zásady schválenej bankovej únie. Tie sa pri riešení nedávnych problémov v niektorých talianskych bankách tiež nedodržiavali, keďže na záchranu tamojších bankových domov sa použili aj peniaze talianskych daňových poplatníkov.

Reforma eurozóny má za úlohu zladit' hospodárske cykly všetkých jej členov tak, aby nadnárodná menová politika, a teda aj jej úroková sadzba, vyhovovala všetkým. Potom bude eurozóna nielen dôležitým integrujúcim faktorom pre vstup ostatných doteraz váhajúcych členov Unie, ale na medzinárodných svetových finančných trhoch sa aj stať najdôležitejšou svetovou obchodovateľnou menou.

■ ZJEDNOCUJÚCE FAKTORY

O niektorých zmenách hovoril aj predseda Európskej komisie Juncker, ktorý chce všetky doterajšie fondy záchrany integrovať pod Európsky menový fond, ktorý by bol nie ako doteraz len pre členov eurozóny, ale aj pre všetky ostatných členov Unie. Namiesto uvažovanej samostatnej funkcie ministra financií pre eurozónu navrhuje funkciu komisára alebo podpredsedu Európskej komisie pre ekonomiku, ktorý by bol zároveň predsedom eurosкупiny. Namiesto samostatného rozpočtu pre eurozónu navrhuje v rámci doterajšieho európskeho rozpočtu navyše „jeden riadok“, ktorý by obsahoval len údaje za doterajších členov eurozóny. Počíta sa tiež s vytvorením osobitného fondu, z ktorého by sa hradili negatívne dôsledky jednotnej úroveňovej sadzby ECB tak, aby ich nemuseli platiť domáci daňoví poplatníci pri ďalších pôžičkách. Navrhuje tiež podporný fond pre tých doterajších nečlenov eurozóny, ktorí majú problém s plnením už spomínaných kritérií na členstvo v eurozóne.

S budúcou reformou eurozóny sa čoraz viac hovorí o potrebe sociálnej únie, ktorá sa má zaoberať na nadnárodnej úrovni nezamestnanosťou mladých a chudobnými vrstvami obyvateľstva a napokon aj s financovaním podpory bývania, zdravotného poistenia a dôchodkového zabezpečenia.

Hymnické piesne sú hrdý a nespochybniteľný slovenský národný klenot – IV. časť

Prešporskí Slováci, budúci Levočané

Lubica VOZÁROVÁ-STRÁŽAYOVÁ – Foto: autorka

Národnobuditeľská činnosť mladej pedagóga na bratislavskom evanjelickom lýceu Ľudovíta Štúra našla veľkú odozvu medzi národné uvedomelými študentmi lýcea, ktorí s nadšením nasledovali kroky svojho vodcu. Tie však nesledovali len oni. Maďarská vrchnosť iba s nevhodnou znášanou Štúrovu stúpajúcu popularitu, ktorá, prirodzene, nehrala do kariet jej asimilačnému úsiliu. Dôsledkom bolo zosadenie Štúra z Katedry československej reči a literatúry na Silvestra v roku 1843 – len pár mesiacov po kodifikácii štúrovčiny, novej formy spisovnej slovenčiny.

Mladučký národovec Janko Matúška netušil, že verše, ktoré pri tejto príležitosti, z tohto smútku nad krivdou a zároveň z nadšenia, prameniaceho z mladického odhodlania zmeniť život svojho národa na lepší a prinavrátiť mu česť a slobodu, vytvyskli z jeho duše, sa o niekoľko desaťročí stanú štátnou hymnou milovaného národa.

■ NEVOLA ŠTUDENTOV

Premyslený akt šovinisticky orientovaného vedenia lýcea, ktorý mal viesť k oslabeniu vplyvu Štúra medzi mladými, a teda i k celkovému oslabeniu slovenského národného

náš národ, sa na nôtu ľudovej piesne Kopala studienku, pozerala do nej a U studenky stála, napájala páva ihneď ujali u mladíkov a čoskoro u celého národa. Šesť slôh – Prešporskí Slováci, budúci Levočané, ako si ich v roku 1844 zaznačil do zápisníka V. P. Tóth, dnes známych ako Nad Tatrou sa blýska, plných lásky k národu a volajúcich do boja za národnú slobodu, nemôže ani dnes nechať bez dojatia žiadneho roduverného Slováka.

Pieseň prešla postupom času úpravami čo do počtu slôh, ich poradia i textu niektorých veršov, ktoré boli prispôbené dobe. Došlo tiež ku

ved' sa oni stratia...“ čo úplne zmenilo pôvodne revolučný ráz piesne na ústupčivý – zastavme sa, bratia, a nechajme si hoc aj po hlavách skákať. Pôvodné verše poslednej slohy: „Ešte duby rastú na Kryvanskej strane / Kto jak Slovák chodí / Nech knihy zahodí / A medzi nás stane,“ boli časom upravené na: „Ešte jedle rastú / na krivánskej strane, / Kto jak Slovák cíti, / nech sa šable chytí / a medzi nás stane.“

■ SÚČASNÝ TEXT

V dnešnej podobe má pieseň štyri slohy, pričom v porovnaní s pôvodnou verzou sa spievajú

– tak sa v roku 1851 prvý raz objavila v kalendári Domová pokladnica. V meruôsmych rokoch 1848/1849 ju takto šíril leták medzi slovenskými dobrovoľníkmi v Slovenskom povstaní. Podobne ako Tomášikova Hej, Slováci! znela na významnom Slovenskom zjazde v roku 1848. A práve tieto dve boli pre svoju revolučnosť, text a melódiu „horúce kandidátky“ na slovenskú časť česko-slovenskej hymny pri vzniku prvej Česko-Slovenskej republiky. Na najvyšší piedestal v spoločnom štáte napokon 13. decembra 1918 vyniesli prvú slohu Matúškovej Nad Tatrou sa blýska.

Najvyššej pocty sa jej však určite dostalo až 1. januára 1993, keď sa stala štátnou hymnou samostatnej Slovenskej republiky, hymnou samostatného štátu národa pod Tatrami a verše „Nad Tatrou sa blýska... Slováci ožijú...“, tak konečne dosiahli vrchol svojho významu a naplnenie svojho odkazu. Zo štyroch dnes spievaných slôh tvoria štátnu hymnu prvé dve.

Paradoxom je, že jej sporné autorstvo sa vyriešilo až po vyše sto dvadsiatich rokoch od jej vzniku. Dlhobola pokladaná za anonymnú, jej autorstvo bolo pripisované niekedy Karolovi Kuzmánymu ako dôsledok letáka, kde popri piesni Dobrovoľnícka nachádzala sa na druhej strane Kuzmáného Do zbroja, Slovania. Až keď Literárny archív Maticy slovenskej získal v roku 1966 rukopisy V. P. Tótha so zápisom piesne i s menom Janka Matúška, bolo autorstvo definitívne vyriešené.

„Vôbec schádzali sme sa teraz veľmi často... Najobľúbenejšie piesne boli Nad Tatrou sa blýska od Janka Matúška a Nech sa valí sláva letom od Petra Kellnera,“ spomína V. P. Tóth na pohnuté časy.

Trpkosť vtedajšej moci si autor slovenskej hymny musel „vychutnať“ i na vlastnom pohrebe, keď uhorské úrady zakázali spievať jeho pieseň a povolili Kuzmáného Kto za pravdu horí, nádhernú hymnickú pieseň, ktorej cestu k národnej hymne znemožnila jej nemecká melódia.

SERIÁL

hnutia, natoľko pobúrili mladých národovcov, že sa v marci 1844 rozhodli opustiť slovenskú metropolu a rozprchnúť sa po vlasti, aby mohli pokračovať v začatom, no neľahkom diele. Trinásť z týchto slovenských junákov sa vydalo do Levoče a za spevu vlasteneckých piesní zdolávalo neľahkú cestu, na ktorej nevedeli, čo ich čaká. Cítili len, že nemôžu a nedokážu ďalej znášať príkoria páchané na ich národe a že musia slovenské slovo šíriť vo všetkých kútoch vlasti, aby slovenské duše získali pre svoje ideály slobody a rovnoprávnosti.

„Ponad Tatrou blyská, hromi divo bijou / Zastavme ich, bratia / Veť sa oni stratia / Slováci ožijou...“ znelo z hrdiel oduševnených štúrovcov.

Verše vystihujúce pocity a vtedajšie položenie mladých slovenských chlapcov, stelesňujúcich celý

gramatickej úprave v duchu neskorších úprav štúrovčiny. Nezmyselnou bola v minulom režime zaužívaná zmena na: „Zastavme sa, bratia,

v poradí 1., 2., 6. a 4.; došlo teda i k spomínanej zamene poradia slôh.

Pieseň bola známa tiež ako Dobrovoľnícka a tiež so štyrmi slohami

Stretnutia mladých autorov vo Zvolene sa blížia k štvrtstovke Mladé múzy pod Zvolenským zámkom

Maroš M. BANČEJ – Foto: autor a Štefan KAČENA

Neskorý jesenný čas už tradične patrí literárnym súťažiam. Medzi tých niekoľko tradičných a zavedených nesporne patrí aj Literárny Zvolen, ktorého slávnostné oceňovanie laureátov sa konalo v Krajskej knižnici Ľudovíta Štúra vo Zvolene 27. a 28. októbra 2017. Dvanásť laureátov a ocenených malo možnosť nielen prebrať si ocenenia, ale najmä konfrontovať svoju tvorbu navzájom a vypočuť si aj názory a rady skúsených porotcov.

Ak by sme merali čas literárnych súťaží podľa ľudských meradiel, tak Literárny Zvolen je súťaž dávno plnoletá a je vo veku, keď mladí ľudia majú zvyčajne za sebou obdobie vzdelávania a vstupujú do života. Za uplynulé štvrtstoročie prešli touto umeleckou arénou doslova stovky autorov a ďalšie desiatky sa stali hrdými laureátmi. Mnohí z niekdajších účastníkov už majú za sebou knižný debut a viacerí sa svojimi dielami etablovali na našej literárnej scéne. To je ostatne zmyslom literárnych súťaží, ktoré okrem iného plnia aj úlohu „inkubátora“ nových a zaujímavých počínov v poézii a próze.

PRÍNOSNÉ ASPEKTY

Ďalším nemenej dôležitým aspektom takýchto podujatí je to, že sa pri slávnostnom vyhlasovaní cien a následných literárnych seminároch či tvorivých dielnach stretnú autori generácie príbuzní, ktorí by sa inak do kontaktu nedostali. Tieto literárne priateľstvá potom často trvajú roky, vytvárajú sa doslova literárne komunity naprieč Slovenskom, pričom Literárny Zvolen tento jav transparentne potvrdzuje.

Laureáti a organizátori Literárneho Zvolena 2017.

Samozrejme, každá súťaž je najmä o súťažiach, ale nesmieme zabúdať ani na porotcov a organizátorov, ktorí nezriedka dobrovoľnou a obetavou prácou vytvárajú živnú pôdu, ktorá umožňuje organizmu zvanému literatúra zdravo fungovať a prinášať plody v podobe nových kníh.

Už tradične je súčasťou slávnostného programu aj literárne

matiné. Tohtoročné bolo venované „dvom mužom v člene poézie“. Básnikom Jozefovi Urbanovi a Vojtechovi Kondrotovi. Okrem toho, že títo významní tvorcovia, príslušníci dvoch po sebe nasledujúcich generácií, sa intenzívne venovali pomoci mladým autorom, obaja boli pri vzniku a prvých krokoch Literárneho Zvolena. Pokiaľ Jozef Urban je najmä pre svoju textársku tvorbu

stále známy a mediálne spomínaný autor, Vojtech Kondrot sa pomaly vytráca z literárneho povedomia. Tvorcovia spomienky preto okrem iného citovali aj spomienkový text prozaika Gustava Murína, ktorý bol publikovaný rok po smrti Vojtecha Kondrota: „Určite si do dnes vážim jeho bezbrehé nadšenie pre túto málo lukratívnu činnosť najmä v časoch, keď sa z tých šikovnejších básnikov stávali tvorcovia reklamných sloganov. To on nevedel. Ale vedel si vziať za svoje šírenie poézie po celom Slovensku a jeho nekonečná misia po kluboch a krúžkoch mladých veršotepcov si zaslúži naše uznanie. Robil to nezištné a vlastne spoly zadarmo v dobe, keď jeho chytřejší kolegovia zhaňali rebriky k novým korýtakom či kľúčom od toho správneho výťahu k moci. Keď sa tak na nich teraz z odstupu pozerám, najmä na tie ich „kariéry“, sú to proti Vojtovi chudáci. On zostal básnikom až do smrti. Len akurát nemusel zomrieť tak skoro a tak biedne. Ale to je možno už osud básnikov po revolúcii, ktorá sľubovala, že práve oni budú riadiť svet. Aká krásna metafora. A aká falšná, však, Vojto?“

LITERÁRNE NÁDEJE

Po spomienke na dvoch básnických tútorov mladých autorov a následnom hudobnom recitáli herca a hudobníka Martina Geišberga boli napokon odovzdané ceny laureátom Literárneho Zvolena 2017. Porota v zložení Erik Ondrejčíka, Pavol Rankov a Iris Kopcsayová rozhodla nasledovne: V poézii získala Cenu primátora mesta Zvolen Silvia Budayová z Nitry. Tretím miestom bol ocenený Tomáš Kvič z Košíc, druhé miesto porota udelila Ľudmile Kõmivešovej z Banskej Bystrice a víťazom sa stal Pavol Fekete z Košíc. V kategórii próza získala Cenu Krajskej knižnice Ľudovíta Štúra Sandra Košútová z Ružomberka a Cenu Literárneho informačného centra Mária Blahová zo Serede. Tretím miestom porota ocenila Jakuba Matysa z Liptovského Mikuláša, druhým Alexandra Scholza z Banskej Bystrice a víťazom sa stal Kristián Lazarčík z Horných Otrokovíc.

Literárny Zvolen teda preukázal v toku rokov svoju životaschopnosť. Zaradil sa medzi kvalitné a rešpektované literárne súťaže a jeho renomé uznávajú nielen redaktori literárnych časopisov, ale najmä vydavateľia, čo je mimoriadne potešujúce. Súťaž prešla svojimi „odlivmi“ aj „prilivmi“, čo sa kvalitatívnej aj kvantitatívnej stránky týka. Čo je však najdôležitejšie, každý, kto žije pôvodnou slovenskou literatúrou, vie, že Literárny Zvolen má svoju dôležitú úlohu v našom literárnom živote a zároveň verí, že si túto úlohu zachová aj do budúcnosti.

MEDAILÓN

Sedel som pri tom, keď Roman Kaliský, cítiac, že sily ubúdajú, oslovil najmladšieho priateľa, aby to bol on, kto sa s ním rozlúči, keď príde tá chvíľa. Drahoslav MACHALA, lebo o ňom je reč, o dvadsaťšesť rokov staršieho Romana sklamal. Nesplnil svoj sľub. Odišiel pred ním. Práve by mal sedemdesiat.

Muž, čo sklamal Kaliského

Slovenské národné noviny nedeňtých Drahošovo jubileum majú prirodzenú povinnosť si pripomenúť. A vzdať aj poctu nositeľovi národnej ceny za literatúru faktú – Ceny V. Zamarovského, reportérovi, v slovenskej žurnalistike z tých najlepších. Navyše to boli práve traja muži – Roman Kaliský, Drahoslav Machala a Peter Štelinger, ktorí po páde totality obnovili vydávanie Slovenských národných novín. A keď si vtedajšie vedenie Matice neželalo publicistické noviny, ako jeden z nich aj opustili. Keď sa však ich obsah zmenil, Machala sa veľmi rád stal členom jeho redakčnej rady.

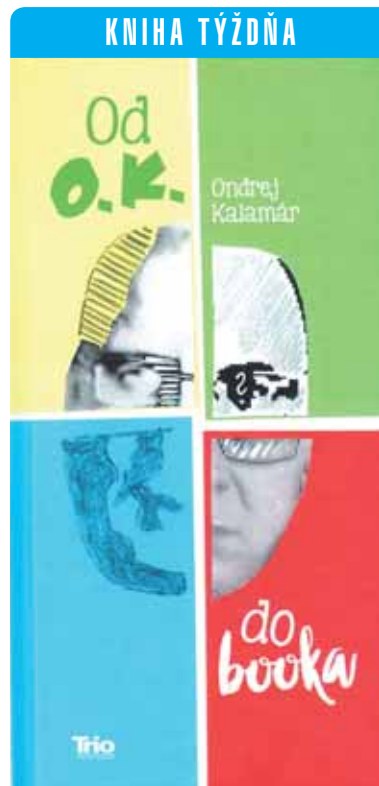
Drahošovu brázdou v slovenskej literatúre a žurnalistike dodnes najviac vidno v reportáži. Patril medzi reportérov, ktorí sa naveky vyryli do tohto kameňa. Druhú – a už nikým neopakovateľnú – zásluhu má v obdivuhodnej aktivite pri sústreďovaní a rozhodnom konaní národných síl v zlomovej chvíli. Nebol táborovým rečníkom, nevykrikoval Za Boha, za národ, neodvolával sa na nešťastnú históriu vzniku prvej Slovenskej republiky, ale vychádzal z logiky práva na sebaurčenie – aj v tom bol skvelým tovarišom majstra Kaliského. Stále si myslím, že to oni viac ako politici spôsobili, že sme. Vďaka, Roman. Vďaka, Drahošo. Toto je váš najväčší vklad do slovenskej národnej histórie.

Viem, nepatrí sa zabudnúť ani na Drahošove krásne knihy o slovenských letcoch za vojny, čo sa stali generálmi a osobnosťami aj vo svete, o mužovi, čo mal meno ako strely: Oto Smik. Na Túlavé topánky – plné hrste poznávaní sveta. A na tridsať ďalších diel – kníh a filmových scenárov. Nevriavim o nádeňnickej práci v novinách. Odpoveďou tých, čo nechceli samostatné Slovensko, bolo rozširovanie fámy o spolupráci s ŠtB. Ústav pamäti národa vydal hrubú knihu overených údajov XII. správa ZNB, jediné absolútne overené dielo: nikto v nej nenájde meno Drahoslava Machalu. Kto podobné bludy ešte šíri, spolieha sa, že mŕtvi nežalujú!

Ján ČOMAJ

Ondrej Kalamár: Od O.K. do booka, Trio Publishing, s. r. o., Bratislava 2017

Stručne, vtipne, smutno-smiešne...

Aforizmus je zdanlivo jednoduchý, no v skutočnosti veľmi náročný literárny útvar. Vyžaduje si presnú prácu so slovom a schopnosť zostručniť celý tvar takpovediac až na kosť významu. V neposlednom rade sa aforista musí popasovať aj s prekvapivou pointou a s tou správnou dávkou humoru, irónie či sarkazmu. Je len logické, že aforisti sú autori, ktorí už majú za sebou istú autorskú i ľudskú skúsenosť – presne ako Ondrej KALAMÁR, ktorý sa v ostatných rokoch na našej aforistickej scéne pomerne intenzívne presadzuje.

Hra so slovami je prítomná už v samotnom názve knihy. Na jej prebale sa píše: „Mohlo by sa zdať, že Ondrej Kalamár súka aforizmy od buka do buka. Presnejšie však je, že ich vydáva od booku do booku. Od roku 2012, keď mu vyšla prvá kniha (book) aforizmov O.K.mihy, vydal ďalšie tri, a nielen to: nadobudol veľký okruh fanúšikov a fanúšičiek (!), ktorých počet sa každou vydanou knihou aforizmov zväčšuje.“ Tematicky je Kalamárova zbierka aforizmov širokospektrálna, ale predsa len je jej ťažisko v smutno-smiešnych okamihoch každodenného života. To však neznamená, že autor nezabúsi aj do politického života. „Keď pristihnete ministra na hrúškach, / bude vám tvrdiť, že sú to jeho čerešne.“ Najviac je však autor doma v momentkách z každodennosti: „Na smrť nie je pripravený skoro nikto. Žiaľ, mnohí ani na život.“ Prípadne: „Mladosť je, keď veríš, že dokážeš zmeniť svet. Staroba je, keď zistíš, že svet zmenil teba.“ Osobitnou kapitolou sú šteklivé aforizmy s erotickou a so vzťahovou témou. Autor napríklad konštatuje: „Stále viac si uvedomujem, že medzi tzv. elity sa ľudia už nedostávajú prirodzeným výberom, ale skôr výberom prirodzenosti.“ Prípadne vtipne provokuje: „Málokto so mnou zaobchádza v rukavičkách, a ešte menej v nohavičkách.“ Skrátka, kniha Ondreja Kalamára vtipne provokuje aj prinúti k zamysleniu. Čo viac si možno priať.

(mab)

HUMORESKA

Priznám sa, že som k vedeco-technickému pokroku vždy vzhliadal nanajvyš kladne. Zrejme to spôsobil zážitok z útleho detstva, keď som s otvorenými ústami sledoval na čiernobielej obrazovke televízora značky Jantár kozmonautov poskakujúcich po Mesiaci. Zrejme vtedy sa začala moja fascinácia technikou a ja som sa neskôr stal zúrivým čitateľom všakovakých časopisov venovaných vede a technike. Lúskal som stránky pre mládež i dospelých, na ktorých to prekypovalo fantastickou budúcnosťou, ktorá nás, teda šťastné ľudstvo, čaká. Lietajúce autá, mestá pod morskou hladinou, lety na Mars

a dovolenka na Mesiaci dostupná ako dnešné Chorvátsko. Bol som vo vytržení, čo všetko mi ešte počas môjho života veda poskytne, aj keď' vysnivanou technickou

nej nastrkali celkom slušný počet batérii. O pár rokov neskôr kúpil tak isto na Vianoce táto mama takzvaného kuchynského robota. Ten sa tiež ani len zd'aleka nepribližoval

predstavivosti by som reči o mašínke, ktorá telefonuje, píše, filmuje, fotografuje, dá sa na nej počúvať hudba a pozerá filmy, považoval za bohupusté sci-fi táraniny.

ciele. Hladkosť a teplota pokožky, hebkosť vlasov, mimika a stepilosť postavy sú na úrovni, že sa zrejme tamojším mužom otvára fantázia a peňaženky. Či dotyčná vie aj uvariť fazuľovú polievku, o tom správa mlčí. Rovnako ako o tom, že či v prípade nejakej poruchy na izolácii vás nebude triasť väseň, ale dvestodvadsať voltov. Samozrejme, určite vzniknú aj mužské náprotivky ako partneri pre ženy. Len aby sa to neskončilo tak, že napokon sa robotka mladého muža zamkne v spálni s robotom mladšej dámy a naša dvojica osamie v izbe. Dúfam, že náš ľudský pár dovedy úplne nezabudne čo a ako. Lebo Japonci sú už teraz na tom s pôrodnosťou veľmi, veľmi biedne...

Marek DANKO

Keď sa v intimite spálne objaví robot...

vymoženosťou bol v tých časoch pre mňa kazetový magnetofón. A ešte jeden fenomén techniky jatrilo moju fantáziu. Bol to robot! Už ani neviem, ktoré Vianoce mi súdruh Ježiško síce priniesol pod stromček robota, ale bola to plechová hranatá čudesnosť, ktorá sa akurát tak pohybovala dopredu a dozadu, vydávala rôzne pazvuky a blikala svetielkami, pravda, keď ste do

mojim predstavám o tejto technickej vymoženosti, ktorá vychádzala skôr z klasického diela pána Čapka, ako z faktu, že ako robot sa označuje súprava mlynčekov, šľahačov a kdejakých nádob...

Roky ubíhali. Ani si neviem predstaviť, ako by som reagoval, keby mi vtedy niekto rozprával o mobile, aký teraz vláčim vo vrecku. Vo svojej chlapčenskej

Ale môj vzťah k robotom pretrval. Práve preto si v ostatnom čase so záujmom vždy prečítam nejaký populárny článok na túto tému. S rastúcim údivom som však zaregistroval, že úsilie zostrojiť robota čo najviac podobného človeku sa uberá akýmsi úchylným smerom. Napríklad v Japonsku už mimoriadne pokročili vo vývoji robotiek, určených takpovediac na sexuálne

Biskupa Spišskej diecézy Jána VOJTAŠŠÁKA bývalý režim nezlomil Vykonštruovaný proces s biskupmi

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: Emil SEMANCO

Biskup Spišskej diecézy Ján VOJTAŠŠÁK mal vyše sedemdesiat rokov, keď stál pred zinscenovaným súdom proti trom slovenským duchovným. Proces proti vlastizradným biskupom – Jánovi Vojtaššákovi, Michalovi Buzalkovi a Pavlovi Gojdičovi, vyšiel knižne v Tatrane v roku 1951. Teda ešte v tom istom roku, v ktorom sa najväčší vykonštruovaný súdny proces po vojne aj začal. Prvým vypočúvaným bol 10. januára 1951 práve Ján Vojtaššák. Až dosiaľ bolo toto knižné vydanie považované za stenografický záznam z procesu. No ukázalo sa, že išlo o tendenčne skrátene a upravené vydanie záznamov, plne slúžiace komunistickej propagande doma i v zahraničí. Po dôkladnom štúdiu autentických dokumentov z archívu ÚPN to konštatoval historik Róbert Letz.

Ján Vojtaššák sa narodil 4. novembra 1877 v Zákamennom na Orave ako siedme z jedenástich detí v roľníckej rodine. Rodičia boli veľmi chudobní, preto viedli svoje deti k skromnému spôsobu života. Za kňaza bol vysvätený 1. júla 1901. Pôsobil ako kaplán v Hornej Zubrici, Kvačanoch, Bijacovciach, potom pri poľských hraniciach v Podvľku, Zubrohlave, Ústí nad Oravou, Tvrdošíne a vo Veličnej. Po tragédii v Černej pri Ružomberku začal vydávať mesačník Svätá rodina. Po prvej svetovej vojne sa stal riaditeľom biskupskej kancelárie v Spišskej Kapitule i členom Slovenskej národnej rady a 30. októbra 1918 podpísal Martinskú deklaráciu, ktorou Slováci vyjadrili súhlas s vytvorením ČSR.

■ KONFLIKT S Vatikánom

Svätá stolica 13. novembra 1920 vymenovala Vojtaššáka za spišského biskupa a 13. februára 1921 ho spolu s Karolom Kmeťkom a Mariánom Blahom v Nitre vysvätili ako jedného z troch slovenských biskupov. V poradí dvanásty biskup Spišskej diecézy bol v úrade štyridsaťštyri rokov, z ktorých dvadsaťdeväť riadil diecézu z biskupského postu a zvyšnú časť svojho života z väzenia.

„K vyhroteniu vzťahov medzi Katolíckou cirkvou a štátom, ktoré malo za následok presadenie radikálnych reštrikcií a brachiálnych opatrení podľa sovietskeho typu, prispelo vypovedanie chargé d'affaires Svätej stolice z Československa Ottavia de Livu 16. marca 1950,“ uvádza Luboslav Hromják v monografii o Jánovi Vojtaššákovi. A ako ďalej konštatuje, tým sa mal dosiahnuť plán ÚV KSČ z 28. júla 1948: vyprovokovať konflikt s Vatikánom a prehĺbiť izoláciu slovenského episkopátu. Štát prerušením

Pomník biskupovi Jánovi VOJTAŠŠÁKovi pred Kostolom sv. Šimona a Júdu v Námestove, kde tento rodák zo Zákamenného posvätil v roku 1948 nové zvony, keď predošlé sa rozťavili pri požiari počas prechodu frontu v druhej svetovej vojne.

diplomatických vzťahov s Vatikánom dosiahol zbavenie sa záväzkov vyplývajúcich z medzištátnej zmluvy a mohol siahnuť na kruté prenasledovanie cirkvi.

■ SVEDECKÉ RIADKY

Ako sa s príchodom frontu na územie Slovenska menila politická situácia, plasticky opísal Pavol Čarnogurský v knižke Súboj s komunizmom 2. Do Košíc mala prísť 3. apríla 1945 londýnska česko-slovenská vláda na čele s prezidentom Edvardom Benešom, ktorému Vavro Šrobár išiel do Vysokých Tatier pripraviť ubytovanie v Grand Hoteli v Starom Smokovci. Čarnogurský opisuje, že cestou do Tatier si spomenul na spišského biskupa, s ktorým nemal dobré vzťahy. Chcel sa pred ním ukázať ako víťaz a navštívil

ČRTA

ho v Spišskej Kapitule. Ich stretnutie nedopadlo dobre a hneď po návrate do Košíc zvolal Šrobár mimoriadne zasadnutie Slovenskej národnej rady a na nej stretnutie s Vojtaššákom zdramatizoval. Ako uvádza Čarnogurský, SNR sa uzniesla biskupa Vojtaššáka okamžite odstrániť z jeho úradu. Bez uváženia, či je na to oprávnená, a bez domyslenia následkov. V tejto situácii Gustáv Husák ako predstaviteľ výkonnej moci pozval Čarnogurského a žiadal ho, aby mu povedal svoju mienku o biskupovi. Čarnogurský sa najskôr vyhovára a potom zapochyboval, či to bolo tak, ako to Šrobár povedal: „Ide predsa o prípad starého rivala, ktorý už raz svojim neuváženým postupom narobil neodčiniteľné škody, rozbil slubné začiatky dobrých vzťahov medzi Čechmi a Slovákmi, keď poradil Čechom odvieť Andreja Hlinku z ružomerskej fary do mírovskej pevnosti ako zločincina. Je dobré umožniť mu aj teraz podobné počínanie?“ uvádza v knihe Čarnogurský.

Vzťah Vojtaššák – Šrobár je zaujímavý aj preto, že dodnes sa stretávame s podobnými typmi ľudí stojacimi proti sebe: národovci verzu zapredanci národa. Čarnogurský opisuje ich stretnutie takto: „Biskup Vojtaššák po otvorení dveri údajne nepoznal Šrobára, hoci sa od svojej mladosti toľkokrát s ním stretol. Mal s ním do čínenia najskôr ako predprevtarový národovec s takým istým národovcom, potom ako s odporcom, ktorý sa verejne chválil tým, že bude ‚veherentne potierať ľudovú stranu‘, preto sa ho opýtal ako neznámeho, čo si želá. Dr. Šrobár sa ho urazene opýtal, či ho nepozná. Vojtaššák poprel, že ho pozná, preto sa Šrobár

predstavil a súčasne povedal, že je predsedom SNR v Košiciach. Vojtaššák bez akýchkoľvek ďalších formálnych fráz mu položil otázku: A čo si želáte? – Prišiel som prevziať do štátnej správy tunajšie školy, odpovedal mocensky a byrokraticky Šrobár. – Aké školy? Začudoval sa biskup Vojtaššák. – No predsa tie, ktoré sa tu v Spišskej Kapitule nachádzajú, teda tunajší učiteľský ústav, Vysokú školu bohosloveckú, vôbec tie, ktoré ste vy doteraz spravovali, povedal sucho Šrobár. – A akým právom to preberáte? Zareagoval Vojtaššák. Právom uznesenia československej vlády v Londýne, ktorá pošlá všetky školy na Slovensku, teda aj tie, ktoré sa nachádzajú tu u vás, vysvetlil Šrobár. – A čo je to za vláda tá, ktorú spomínate v Londýne? Pýtal sa biskup. – Vy nepoznáte československú vládu v Londýne? Zhrozil sa Šrobár. – Nie, ja poznám iba jednu zákonnú vládu Slovenska, ktorá je v Bratislave, nie v Londýne, kategoricky vyhlásil biskup Vojtaššák. – Teda vy neuznávate londýnsku vládu, nerešpektujete jej uznesenia! To je veľmi závažné, preto si to musím zapísať, povedal Šrobár a vyťahoval z vrečka kabáta zošit. (Vavro Šrobár je pochovaný na Ondrejskom cintoríne v Bratislave; neďaleko má hrob aj Michal Kováč.)

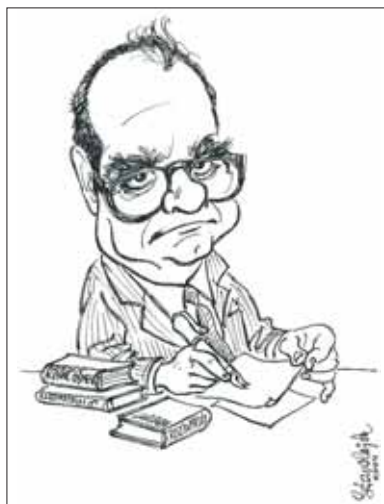
■ ZINSCENOVANÝ PROCES

Ďalšie udalosti okolo spišského biskupa sa vyvíjali veľmi rýchlo. Ján Vojtaššák musel 5. mája 1945 opustiť svoju biskupskú rezidenciu, bol internovaný v kaštieli v Štiavniku a odtiaľ prevezený do bratislavskej štátnej väznice, kde ho bez konkrétneho obvinenia a náležitého vyšetrovania sedem mesiacov žalárovali. Do svojej diecézy sa vrátil 30. novembra 1945 a 3. júna 1950 bol v biskupskej rezidencii znovu zatknutý. V procese s tzv. vlastizradnými biskupmi ich komunistický režim exemplárne potrestal. Rozsudok bol vynesol 15. januára 1951. Buzalka a Gojdič boli odsúdení na doživotie, Vojtaššák na dvadsaťštyri rokov väzenia. Ani po prepustení v roku 1963 sa nemohol vrátiť na Slovensko. Bol mimoriadne pracovitý a horlivý aj v poslednom roku svojho života. Zomrel 4. augusta 1965 v Charitnom domove v Senohrabocho pri Prahe. Na podnet pápeža sv. Jána Pavla II. sa začal cirkevný proces prípravy jeho blahorečenia a svätorečenia.

Päť rokov čoodišiel prozaik JÁN LENČO – muž permanentnej revolty Odysseus modernej slovenskej literatúry

V posmutnenom dušičkovom čase (presne 1. 11.) sme vtedy ešte viac zosmutneli pri správe, že do literárneho neba odišiel muž, akých moderná slovenská próza nemala veľa – prozaik, literárny kritik, autor kníh pre deti a mládež, literatúry sci-fi, esejista a publicista...

Igor VÁLEK – Karikatúra: Stanislav LAJDA

Ján Lenčo sa narodil 23. 10. 1933 v Žiline, vyštudoval slovenský jazyk a históriu na FF UK v Bratislave. Pôsobil ako redaktor vydavateľstva Slovenský spisovateľ, stredoškolský profesor, redaktor denníka Pravda, vedúci kina a či pracovník Slovenskej knihy. Agilne pôsobil v Spolku slovenských spisovateľov, bol kultúrnym organizátorom a dopisovateľom mnohých periodík (vrátane SNN).

■ KOŠATÉ DIELO

Z pozoruhodného košatého diela spomenieme aspoň spoločenské romány (Rozpamätávanie, 1978; Roky v kine Úsmev, 1987) historických románov (Egyptanka Nitokris, 1972; Kleopatrin milenc, 1980; Odysseus,

bronz a krv, 1982; Žena medzi kráľmi, 1985), zbierky kratších próz a noviel (Nepokoj v minútach, 1968; Ďaleká a blízka, 1968; Pomsta zo záhrobia, 1971; Hviezdné okamihy, 1974), knihy pre deti (Čarodejník z Atén, Zlaté rúno, obe 1978), poviedky žánru sci-fi (Socha z Venuše, 1988), zbierky krátkych prozaických útvarov o meniacich sa sociálnych vzťahoch v spoločnosti (Pravidlá a výnimky, 1990; Čarovná Lucia, Svetlo Lucia, Luckine krídla, 2002; Hriech v Turecku, 2004; Posledný anjel, 2009; Zástup z rodu hrýchov, 2010). V nekrológu za ním literát Peter Mišák napísal: „Odišiel muž, ktorý sa suverénne pohyboval v minulosti i budúcnosti, prihlásil svojim dielom Slovensko a jeho literatúru do najvyšších európskych literárnych kruhov. Jeho knihy boli preložené do mnohých cudzích jazykov (o. i. do japončiny či gréčtiny; v Európe azda niet krajiny, kde by sa čitatelia nemohli stretnúť s niektorým Lenčovým dielom v domacom jazyku). Rozprávač,

ktorý prešiel kus sveta a vždy a všade pamätal na svoj spisovateľský údel... Muž permanentnej revolty, ktorý sa už v mladosti rozhodol čeliť neprávnosti a zlu. Slovom, kritikou, výsmechom, karikatúrou...“

Dodávame, že ocenenia za svoju prácu získal nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí, napríklad v nemeckom Regensburgu (Lenčo bol vynikajúci germanista), ba v gréckej Sparte mu udelili aj čestné občianstvo...

■ ZÁŽITOK Z PREČITANÉHO

Keď som zostavoval zborník, ktorý pred pár dňami vyšiel ako súčasť spomienkového seminára v Lenčovej rodnej Žiline, rozmýšľal som, ako čo najvyššie pomenovať ich autora. Muža širokospektrálneho diela, svojskej filozofie i humoru a často až dobrodružného života. Vtedy mi v mysli zašumelo more a „uvidel“ som mýtického hrdinu, ktorý, plaviac sa na veľkej lodi, dlho a tvrdojšie hľadal cestu domov... Spomenul som si na Len-

čov vynikajúci historický román Odysseus, bronz a krv a uvedomil som si, že je – Odysseom modernej slovenskej prózy.

Keď som v roku 2006 pripravoval Malý lexikón slovenských literárnych diel s ambíciou predstaviť v ňom to najlepšie, čo v doterajšej histórii našej umeleckej spisby vzniklo, z Lenčových diel som ukázal práve na tento román... Na príbeh hrdinu, ktorý sa po Trójskej vojne vracia dlho domov. Kráľ, ktorý túži nielen po rodisku, ale najviac po žene a synovi, ktorých tam zanechal, ba vlastne v prenesenom význame – po postati bytia a naplnenia.

Skúsený epik vzdal hold stálym hodnotám, životným istotám a archetypom ľudského konania. Historicky doložené osobnosti a ich činy mu poslúžili na vytváranie modelových typov a situácií povýšených na princípy. Nevyhnutná zvedavosť ho prinútila štylizovať sa (?) do úlohy pútnika vydávajúceho sa na fiktívnu cestu za hrdinami.

Posledné rozprávanie je o krásnej Helene, a tu si treba všimnúť prezradený autorský motív: „... každý muž má jedinú skutočnú lásku – a to seba samého.“

■ ORIGINALNA PŮT

Pohľad muža a literáta Jána Lenča na svet. Na ľudské plahočenie sa jeho výškami i hĺbkami a potreba reflektovať to písaným slovom so všetkými znakmi originálneho autorského rukopisu. Ján Lenčo túto plavbu absolvoval tak, že z hornej paluby lode svojho života s chuťou všetko dookola sledoval a skicoval. Meral, poznal, zvažoval, zhodnotil a ponúkol. Nezabúdajúc, že nie cieľ je dôležitý, ba že ani cieľ je cesta, no skúsene tušiaci a potom dôsledne naplňajúci presvedčenie, že nad všetkým spomenutým tróni čas. Naplnený a či nenaplnený. Nie meradlom dĺžky, ale množstvom vykonaného – v mene osobných ambícií so zreteľom na kolektívny celok a či, naopak, zanedbaného voči sebe i ostatným.

Odysseus Ján Lenčo nič zo spomínaného nezanedbal a stále pláva s literárnymi/skutočnými hrdinami svojich príbehov v kruhu, neustále sa vracia. Prova lode jeho tvorby vykúka spoza skaliska a kapitán a kormidelník v jednej osobe prikladá k ústam veľkú lastúru, aby jej neprepočuteľným hlasom – znejúcim ako vábivé volanie – ponúkal zážitok z rozmýšľania nad prečítaným...

Na dolnej Orave slávil jubileum Andreja Ľudovíta Radlinského Dvojstoročnica činorodého dejateľa

Text a foto: Pavol STUHLÝ, predseda MO MS v Istebnom

Matica slovenská venovala tento rok aj jubileu narodenia Andreja Ľudovíta Radlinského. Dolnooravci jeho dvojstoročnicu oslávili koncom októbra v priestoroch Obchodnej akadémie v Dolnom Kubíne, ktorá bola spoločne so ŽSK, s Oravským kultúrnym strediskom, MsÚ a MS v Martine jedným zo spoluorganizátorov tohto spomienkového podujatia.

Čestní hostia, organizátori a účastníci osláv jubilea Andreja Radlinského s predsedom Matice slovenskej Mariánom TKÁČOM (druhý zľava) v dolnokubínskej Obchodnej akadémii.

Ako odznelo z oficiálnych príhovorov matičných činovníkov a vedcov Pavla Pareničku a Petra

Cabadaja k takmer sto prítomným, najmä z radov študentov Spojenej cirkevnej školy A. Radlinského v Dol-

nom Kubíne a oravskej mládeže, tento dolnokubínsky rodák, katolícky bohoslavca patrila k tretej bernolá-

kovskej generácii a vyznačoval sa obdivuhodnou všestrannou činorodosťou. Angažoval sa v slovenskom národnom hnutí ako politik, kultúrny a osvetový pracovník, štátny úradník, redaktor, novinár publicista a zanechal nezmazateľnú stopu aj v oblasti vedy ako jazykovedec, pedagóg a teológ. Ako autor napísal vyše štyridsať zväčša náboženských spisov, ktoré vyšli vo viacerých jazykoch. Zvlášť cenná je jeho spolupráca so štúrovcami pri tvorbe a presadzovaní slovenského spisovného jazyka. Rozhodujúcou mierou sa tiež pričínili o vznik Spolku sv. Vojtecha a nehynúca je aj jeho zásluha na vzniku samotnej Matice slovenskej.

Prítomným sa prihovoril aj predseda Matice slovenskej Marián Tkáč, ktorý sa vo vystúpení sústredil na existenčné otázky Matice slovenskej a jej poslanie a úlohy v súčasnosti. Program, ktorý vznikol v rámci projektu Rodom a srdcom z Oravy, spestrilo vystúpenie súboru dolnokubínskych matičiarov Orava, ktorí peknú atmosféru umocnili národnými piesňami.

MATIČNÉ DEPEŠE

Učili si starších

Košičkí matičiari v Mesiáci úcty k starším pripravili na pôde Domu MS slávnostné stretnutie so zasluhivými matičiarmi, s bývalými činovníkmi, so spolupracovníkmi aj s dlhoročnými členmi miestnych odborov. Podpredseda MS Marián Gešper pri tejto príležitosti odovzdal Zlatý kríž predsedu Matice slovenskej Ing. Emanuelovi Olšovskému a Zlatú medailu Ľudovíta Štúra prof. Ladislavovi Pollákov. Pamätnými listami ocenili bývalých predsedov MO MS v Košiciach Ing. Juraja Koperdáka, JUDr. Ľudovíta Šomšáka a tiež riaditeľa D MS v Košiciach JUDr. Jána Marcinka. (mh)

V starkinej chyži

Nefahkú minulosť, ťažkú prácu, príslovečnú skromnosť a odriekanie našich predkov sa rozhodli priblížiť matičiari v Štítniku na výstave Ča šicko se najde v starkinej chyži, na ktorej návštevníci mohli nájsť staré hodiny, váhy, mlynčeky, kolovrátko, staré fotografie a všetko, čo patrilo k časom ani nie tak dávno minulým. (tt)

Rozospievané rodiny

MO MS vo Valči, OÚ Valča, Dom MS v Žiline, Hudobný odbor MS a Turčianske kultúrne stredisko pripravili 22. októbra v miestnom kultúrnom dome druhý ročník prehliadky slovenských ľudových piesní Spieva naša rodina s cieľom udržať a prostredníctvom rodín ďalej rozvíjať tradičnú kultúru a jej prejavy a tak ich odovzdávať ďalšej generácii. Vynikajúcimi výkonmi sa prezentovali reprezentanti jednotlivých slovenských regiónov: Peter Káčerík s rodinou z Horného Vadičova, sestry Mačekové zo Starej Bystrice, sestry Zadubánové z obce Hlboké nad Váhom, sestry Slezákové z Valče, rodina Václava a Ladislava Rybára z Martina i rodina Martina Matulu zo Sučian. (jl)

Oslavy sv. Martina

Záver druhého novembrového kalendárneho týždňa bude v Terchovej v znamení osláv 286. výročia vzniku farnosti a posvätenia Kostola sv. Martina a vďaka za postavenie a vysvätenie nového obetného oltára v tamojšom Kostole sv. Cyrila a Metoda. Trojdňový program otvorí už v piatok 10. novembra predpoludňím pobožnosť a kultúrny program, ktorý pokračuje v sobotu v kultúrnom dome Andreja Hlinku koncipovaným hudobno-spoločenským pásmom Na svätého Martina, v ktorom sa predstavia Repáňovská muzika, Marek Dikoš – Zlatý slávik Slovenska 2017, ocenením furmanov a organizátorov kónských sprievodov k 50. výročiu ich existencie, premietnu film Milana Koseca A veru pošibaj konička... a uvedú kalendár Nežijúce legendy Terčovskej muziky z obrazov legendárneho Fera Muchu. Svätomartinská atmosféra vyvrcholí v nedeľu celým radom ďalších podujatí, pobožností, slávnostným koncertom i vernisážou v Terčovskej galérii umenia. (se)

Vyhlásenie Matice slovenskej k iniciatívam pobrobkov fašizmu

Vo Vydranoch chcú Horthyho

Matica slovenská s rozhorčením sleduje vývoj v pokuse glorifikovať fašistu Horthyho inštalovaním jeho busty na území suverénnej Slovenskej republiky. Pohrobkovia fašizmu v rozpore s historickou skúsenosťou ignorujú, že ide o prípravu demonštratívneho aktu na území, ktoré v tridsiatych rokoch minulého

storočia násilne zabralo fašistické Maďarsko a odkiaľ do koncentračných táborov vyviezli nielen slovenských Židov, ale tiež vyhnali vyše stotisíc Slovákov bez možnosti zobrať si so sebou akýkoľvek majetok, čím boli vystavení existenčnej likvidácii, a tí Slováci, čo na obsadenom území zostali, boli nepretržite

perzekvovaní až do skončenia druhej svetovej vojny.

Matica slovenská žiada príslušné štátne orgány, aby proti tomuto pokusu zakročili a bustu fašistu Horthyho nedovolili doviesť na územie Slovenskej republiky. V prípade, ak ju dovezuť z Maďarska a vystavia v miestnom kostole, ide o rovnaké poru-

šenie zákonov proti propagácii fašizmu, ako keby bola inštalovaná na námestí obce Vydrany.

Žiadame, aby zodpovedné orgány zakročili proti osobám, ktoré takto propagujú fašizmus – najhoršiu totalitnú ideológiu v dejinách ľudskej civilizácie.

V Martine 25. októbra 2017
Marián Tkáč, predseda Matice slovenskej
Viliam Oberhauser, prvý podpredseda Matice slovenskej
Marián Gešper, podpredseda Matice slovenskej
Maroš Smolec, správca Matice slovenskej

XXII. Gorazdove organové dni v Sielnici a vo Zvolene Vznešené tóny kráľovského nástroja

Text a foto: Stanislav BAJANÍK

Počas poslednej septembrovej dekády sa v Sielnici a vo Zvolene uskutočnila celoslovenská prehliadka neprofesionálnych organistov XXII. Gorazdove organové dni 2017, ktorá cieľavedome, v duchu Medzinárodného dohovoru na ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva prispieva k plneniu dôležitej úlohy pri tvorbe, ochrane, zachovávaní, no najmä znovuvytváraní kresťanského nehmotného kultúrneho dedičstva.

Účastníkov prehliadky prvý raz hostili priestory Kostola Ducha Svätého v Sielnici, ktoré organizátori nevybrali náhodou. Tamojší novopostavený organ už pozná hudobnú verejnosť z viacerých zaujímavých koncertných projektov, ktoré sa tu pravidelne konajú. Šesť organistov z Lieseka, Nitry, Prievidze, Prešova, zo Sabinova a z Tvrdošína absolvovalo program, ktorého vyvr-

cholením bola prehliadka ich interpretačného umenia.

Organizátormi tohoročnej prehliadky boli Banskobystrický samosprávny kraj, Podpolianske osvetové stredisko, Národné osvetové centrum, Spoločnosť sv. Gorazda, Cyrilometodská spoločnosť, Mesto Zvolen, Rímskokatolícky farský úrad Sielnica a po niekoľkoročnej odmlke aj Matica slovenská. XXII.

Gorazdove organové dni 2017 v Sielnici a vo Zvolene podobne ako ďalšie podujatia svätogorazdovskej tradície tvoria t. r. súčasť XXVIII. svätogorazdovských dní na Slovensku a druhej Dekády svätého Gorazda na Slovensku 2016 – 2025, nad ktorými prevzal zástihu deviatykrát po sebe exprezident Slovenskej republiky Ivan Gašparovič.

Účinkujúci na XXII. Gorazdových organových dňoch v Sielnici pod tamojším novopostaveným organom v Kostole Ducha Svätého.

Pripomienka narodenia prezidenta

Marian KŇAŽKO – Foto: archív autora

Pripomenutie výročia narodenia je v civilizovanej spoločnosti všedný jav, ktorým si uctíme osobnosť oslávenca. Okrúhle výročie je preto dvojnásobný dôvod na oslavu jubilanta.

Práve takéto výročie si v polovici októbra pripomenuli desiatky ľudí z celého Slovenska v Bytči. Stotridsať rokov od narodenia Dr. Jozefa Tisa si pripomenuli v jeho rodisku. Medzi účastníkmi bolo viacero členov Matice slovenskej, ktorí sa prihovorili k prítomným. Volná debata po skončení programu bola miestami aj búrlivá. V dome, kde desiatky rokov žila rodina Tisovcov, kde sa oddychovalo po štátočnej práci na poli a gazdovstve, kde sa rodili a vyrastali ich deti, teraz vládla neistota a nervozita. Situáciu s týmto pamätným miestom charakterizujú obavy z budúcnosti. Neskrývaná snaha o likvidovanie domu, dokonca akejkolvek zmienky o prvom slovenskom prezidentovi

v tomto malom okresnom meste, je až poburujúca. Každé podujatie o osnoveateľovi prvej slovenskej štátnosti monitoruje polícia. Tak to bolo aj vo výročný deň 13. októbra 2017, rovnako i v nasledujúcich dňoch. Službukonajúci muži zákona si pre istotu – zrejme aby lepšie zapadli do davu „kotlebovcov“ – čerstvo oholili hlavy

ČITATEĽSKÉ FÓRUM

na smiech vzájomne spoznajúcich účastníkov zhromaždenia. Napočítali sme minimálne desiatich tajných, ktorým neuniklo nič z podujatia. Strach starších aj mladších dospel až k tomu, že k neďalekému rodnému domu prezidenta došlo z Námestia Slovenskej republiky v centre Bytče oveľa menej účastníkov, ako bolo na programe. Čo z toho vyplýva? Vrátime sa opäť k časom, ktoré sa začali

Z atmosféry osláv v prezidentovom dome.

pred viac než sedemdesiatimi rokmi nastolením čechoslovakistickej diktatúry po zlikvidovaní prvej vlastnej štátnosti? Posúďte sami úryvky z bytčianskej dobovej tlače po roku 1945: „Oslava sviatku republiky sa konala v Bytči 28. 10. 1946 na Masarykovom námestí. Po štátnej hymne nasledovali prejavy, v ktorých bol uvedený do činnosti dvojiročný plán. Príslušníci NB zabezpečovali poriadok. ... V marci

1947 usporiadala telocvičná jednota Sokol v Bytči v sokolovni (neskôr budova kina) spomienkový večer na T. G. Masaryka. ...V máji 1947 prebehli oslavy sviatku práce. Slávnosť usporiadali spoločne Demokratická strana, Komunistická strana Slovenska, Sociálni demokrati. Osláv sa zúčastnilo asi 1500 obyvateľov Bytče. ... V máji 1947 sa konali v kultúrnom dome v Bytči oslavy narodenin prezidenta republiky Dr. E. Beneša. Slávnosť ukončili piesňou „Kto za pravdu horí...“

Nepíše sa však rok 1945 ani 1947 či 1968, alebo prevratový 1989. Je október 2017, v Bytči máme (možno len zatiaľ) Námestie Slovenskej republiky, a nie „tatička Masaryka“. Nepripomínali sme si narodenie slovakobijcu Beneša ako v roku zavraždenia svojho prvého prezidenta retribučným súdnictvom. Prišli sme si spomenúť na mŕtveho, ktorý sa zaslúžil o to, že národ a jeho postać neboli rozdelené medzi Poľsko, Maďarsko a Tretiu ríšu. Ktorý vymohol takmer desaťtisíc výnimiek pre rasovo prenasledovaných.

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Príbeh Robinsona?

Nech mi je v zmysle požiadavky kritického vyjadrovania sa k dianiu na politickej a spoločenskej scéne dovolené trochu pospekulovať.

„Vyzerá to tak, že Slovensko je proeurópskym ostrovom v strednej Európe.“ Keď to vyhlásil predseda vlády po rokovaní s prezidentom a predsedom parlamentu na tému o budúcnosti slovenskej zahraničnej politiky, nevdojak mi prišiel na um Robinson Crusoe a jeho príbeh.

Robinsona, ako vieme, stvoril anglický spisovateľ Daniel Defoe pred dvesto rokmi vraj na základe príbehu istého Škóta zo sedemnásteho storočia. Toho mali v roku 1704 údajne na vlastnú žiadosť vysadiť z lode na ostrov v Tichom oceáne, na ktorom potom prežil štyri roky spolu s opicou, so psom a s domorodcom Piatkom. Po všelijakých dobrodružstvách a trampotách ho náhodou našli a dopravili naspäť do Anglicka. Keďže román mal veľký úspech, napísal Defoe ešte v roku 1719 druhý diel Robinsonových dobrodružstiev, v ktorom je už Robinson obchodníkom a v rámci biznisu zájde aj do Číny, a o rok dopísal i tretiu časť pod názvom Vážne premýšľanie o Robinsonovi Crusoovi.

Premýšľajme teda v duchu románu Daniela Defoea. Robinsonov otec chcel, aby syn vyštudoval a stal sa úradníkom, on však tvrdohlavo túžil po kariére námorníka, chodil po rôznych krčmách a platil námorníkom za rozprávanie historiek z ich ciest. Otec s Robinsonovým snom nesúhlasil, pretože na mori mu zomrel najstarší syn Jakub a druhý syn Tomáš padol v bitke s Nemcami či s Francúzmi... Robinson však stretol starého priateľa zo školy, ktorý mu ponúkol, aby s ním odišiel na loď s obilím... Napokon, keďže nemal čím zaplatiť si cestu domov, lebo všetko prehral s námorníkmi v kartách, nastúpil na loď a všetko sa to začalo...

Nuž, osud Robinsonovcov, ktorí opustia susedov a nechajú sa na vlastnú žiadosť vysadiť na ostrov uprostred Európy, všetko prehrajú s ošľahanými námorníkmi v kartách a...? Pýtate sa, kto bude Piatkom, kto opicou, kto psom? To ešte nevieme. Prežijeme však štyri roky, náhodou nás niekto nájde a dopraví naspäť do reality medzi našich susedov. Vrátime sa, ponavštevujeme ich a zo stretnutia budeme mať veľkú radosť. Ako Robinson s Piatkom, ktorí sa potom všetkom usadili v Anglicku a založili spolu obchodný dom Crusoe & Piatok?

Vlastenci spod Tatier sa opäť zišli pri pamätníku nášho veľikána Levoča má pečať štúrovského mesta

Text a foto: Ľudmila HREHORČÁKOVÁ

Už po dvanásť raz sa 19. októbra slávil v Levoči Štúrov deň. Opäť ho usporiadala levočská Matica slovenská a zúčastnili sa na ňom vlastenci spod Tatier. Levočská predsedníčka MS Anna Petreková privítala pri pomníku nášho veľikána na Mierovom námestí medzi hosťami primátora mesta Miroslava Majerského, ktorý zdôraznil, že Štúr patrí všetkým, ktorí si vo svojom vedomí chránia národnú pamäť, reč a dedičstvo otcov. Štúr nepatrí nijakej strane, patrí tým, ktorí si ctia a milujú svoju slovenskú vlasť. Teší nás vedomie, že Levoča si udržiava pečať štúrovského mesta.

Podtatranskí matičiari vlastenci sa pravidelne každý rok schádzajú na levočskom historickom námestí pri pamätníku nášho národného veľikána od Fraňa Gibala, aby oslávili Štúrov deň. Tentoraz aj za účasti primátora Miroslava MAJERSKÉHO, budúceho krajského župana.

Pri pomníku, ktorého autorom je sochár Fraňo Gibala, recitovali Samko Petrek a Mína Pridalová zo ZŠ Francisciho, zneli hymnické piesne pod taktovkou zbornajstra Igora Gregu a speváckeho zboru luventus paedagogica. Velebne sa rozliehala štátna hymna aj ďalšie hymnické piesne Bože, čos ráčil, Hej, Slováci!, Kto za pravdu horí...

Spevácky zbor pri Strednej pedagogickej škole sprevádza piesňami každé matičné poduja-

tie. Tentoraz krojované dievčatá harmonikou sprevádzala učiteľka Božena a chytľavé spišské piesne rozospievali po chvíli aj ostatných prítomných. Náš Ľudovít by mal z toho radosť. Úctu mu položením kytic s trikolórami vzdali predstavitelia Levoče s primátorom, primátor Svitú Miroslav Škvarek, predstavitelia regionálnych štruktúr SNS, matičiari z Levoče, zo Spišskej Novej Vsi, z Popradu a z Veľkej Lomnice.

Riaditeľ Domu Matice slovenskej v Spišskej Novej Vsi Rastislav Zacher sa obrátil na mládež s naliehavou výzvou, aby si chránila reč a aby nepodliehala kozmopolitným manierom cudzím našej duši. Levoča národne žije, žije v nej duch slovenský a na povzbudenie ostatných Slovákov a Sloveniek prosba jednej z tisícok mladých diev: „Modlím sa k vašim srdciam. Možno vypočujú moje modlitby a začnú horieť pre Slovensko.“

Pol stovky škôl na 13. ročníku festivalu Dobšinského Košice Rozprávkový trón pre troch košických kráľov

Text a foto: Jozef MYSLAVSKÝ

Už trinásť ročník krajského matičného festivalu v prednese slovenskej rozprávky Dobšinského Košice sa koncom októbra uskutočnil v Základnej škole Postupimská na sídlisku Dargovských hrdinov v metropole východu. Zúčastnilo sa na ňom osemdesiat prednášajúcich z pol stovky základných škôl od Sobraniec, Michaloviec, z desiatok základných škôl v Košiciach až po základné školy zo Spišskej Novej Vsi. Interesantným faktom je, že v kategórii starších žiakov boli tentoraz na prvom mieste až traja reprezentanti košických škôl. Aj to svedčí o starostlivej príprave a dobrých výkonoch prednášajúcich.

Túto skutočnosť potvrdili aj porotcovia, ktorým sa pomerne ťažko vyberali najlepší. Aj preto udelili na prvých troch miestach viac ocenení. V prvej kategórii (2. – 4. ročník) sa stala víťazkou Sára Štofanová zo ZŠ na Staničnej ulici v Košiciach. Druhá priečka patrila Kristíne Antašovej zo ZŠ a MŠ Hrabušice a Alexandre Bielekovej so SŠ Sečovce. Na tretích miestach sa umiestnili Janka Piková zo ZŠ Krosnianska, Košice, Adam Dudinský zo ZŠ Hroncova, Košice, a Marko Ďuraško zo ZŠ Kečerovce. V druhej kategórii (5. – 6. ročník) porota na prvé miesto určila „troch kráľov“ – Dávida Polana (ZŠ L. Novomeského, Košice), Jakuba Ološtiaka (ZŠ Staničná, Košice) a Šimona Švickeho (ZŠ Kežmarská, Košice). Druhé a tretie miesto patrili dievčatám Anete Fekovej zo ZŠ Kečerovce a Natálii Nadžadovej zo ZŠ a MŠ Hrabušice.

Umiestnenie ostatných recitátorov nájdete na webe Matice slovenskej pod Košickými krajom.

Úspešní súťažiaci dostali hodnotné knižné ceny z Vydavateľstva Matice slovenskej a farebné diplomy, čo je už pomaly tradičnou zásluhou košického primátora Richarda

Ocenení školáci z festivalu Dobšinského Košice spolu s jeho organizátormi; s riaditeľkou domácej ZŠ Katkou BENKOVOU, vedúcim odborom školstva OÚ v Košiciach Jozefom JAVORKOM (druhý zľava) a Františkom MRVOM.

Rašiho, predsedu MS Mariána Tkáča, poslancu NR SR Dušana Čaploviča, generálneho riaditeľa Lynx, s. r. o., Košice Ing. Róberta Kollára a tiež predsedu MO MS Košice-Myslava Františka Mrvu. Školáci si pochutili na sladkostiach, ktoré na tento krajský matičný festival slovenskej rozprávky zabezpečil dlhoročný sponzor MS

riaditeľ Metra Košice Ing. Peter Miklovič. Nemožno nespomenúť aj ďalších filantropov, bez ktorých pomoci by sa takéto veľké podujatia nedali uskutočniť – vedeckého odboru školstva OÚ v Košiciach Jozefa Javorku a riaditeľky ZŠ Postupimská 37 v Košiciach Mgr. Katky Benkovej a jej obetavého pedagogického kolektívu.

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
tasr.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V SNN č. 41 sme sa pýtali na aktuálne blahoslovenie saleziánskeho kňaza mátyra. Vaša odpoveď mala znieť: Titus Zeman. Pre väčšinu z vás nebol problém odpovedať správne. Odmeny od nás dostanú: Edita Nedeľková, Nitra; Darina Gregorová, Martin; Eva Dobošová, Michalovce.

•V tomto čísle publikujeme rozsiahly rozhovor s historikom Martinom Homzom, ktorý na základe hodnoverných prameňov dokazuje, že staroslovenský panovník Svätopluk mal titul kráľ. Napíšte nám, na ktorom mieste stojí jazdecká socha od Jána Kulicha, o ktorej vzhľad a obsah textu na podstavci sa prednášajú viedli prudké polemiky.

Svoje odpovede nám posielajte na redakčnú adresu našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej do 20. novembra.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

11. novembra

– tristo päť rokov od narodenia františkánskeho mnicha, barokového spisovateľa Hugolína Gavlovíča (1712 – 1787)

– stosedemdesiat rokov, čo sa začalo v Bratislave posledné zasadanie uhorského stavovského snemu (1847); zúčastnili sa na ňom dvaja slovenskí národovci: Ľudovít Štúr za Zvolen a Štefan Moyses za Záhrebskú kapitulú

– pred sto päťnástimi rokmi sa narodil predstaviteľ HG a minister prvej SR Alexander Mach (1902 – 1980)

– predseda uhorskej vlády Sél prikázal pred sto päťnástimi rokmi županom na Slovensku informovať ho o šírení protištátnych rečí Slováckmi, ktorí sa vrátili z Ameriky, aby vláda mohla rázne zakročiť (1902)

12. novembra

– pred sto päťdesiatimi rokmi sa narodil právnik a novinár Karol Štúr (1867 – 1925), mecén slovenských vysokoškolských, vydavateľ Trenčianskych novín a majiteľ Trenčianskej banky

– storočnica klasického filológa prof. Júliusa Špaňára (1917 – 2007)

– Irena Schusterová, manželka býv. prezidenta SR, by mala osemdesiat rokov (1937 – 2008)

– tridsať rokov od zrážky osobného vlaku s autom pri Komárne; zahynulo dvanásť ľudí (1987)

– päť rokov od smrti populárneho herca Viliama Polóniého (1928 – 2012)

13. novembra

– pred sto štyridsiatimi rokmi sa narodil rímskokatolícky biskup Ján Vojtaššák (1877 – 1965); komunistický režim ho odsúdil na dvadsaťštyri rokov, po trinástich rokoch ho prepustili na amnestiu

– stopäť rokov od narodenia prvého významného slovenského onkológa prof. MUDr. Viliama Thurzu (1912 – 1984)

– v roku 1947 odsúdili ministrov vlády prvej SR: minister obrany Štefan Haššik v neprítomnosti dostal trest smrti, ministri J. Sivák, G. Fritz, J. Stano, M. Pruzinský, G. Medrický, A. Kočiš a L. Lednár boli odsúdení na dva až sedem rokov väzenia a prepadnutie majetku

– básnik Michal Chuda, člen Spolku slovenských spisovateľov, má sedemdesiat rokov

14. novembra

– päťdesiate piate výročie úmrtia spisovateľa, oživovateľa našich dejín Jozefa Branekého (1882 – 1962)

– dvadsaťpäť rokov od smrti maliara a grafika Jozefa Šturdika (1920 – 1992)

15. novembra

– bývalý slovenský hokejový reprezentant, dnes činník tohto športu, Richard Lintner má štyridsať

16. novembra

– sedemdesiat rokov by mal predčasne zosnulý reportér, publicista a spisovateľ, matičiar a člen redakčnej rady Slovenských národných novín Drahošlav Machala (1947 – 2015)

– osemdesiatpäť rokov by mal klasik našej modernej drámy Osvald Záhradník; umrel v auguste t. r.

17. novembra

– deväťdesiatpäť rokov od narodenia popredného slovenského architekta nemocnic a kúpeľných areálov Viktora Uhlíara (1922 – 2007)

– košická dievčina Alžbeta Štrkulová sa stala prvou Miss Česko-Slovenska (1967); 50. výročie

(jč)